

धर्मकीर्ति

THE DHARMAKIRTI

A BUDDHIST MONTHLY

ध्यानकुटी बाल आश्रमको उद्घाटन समारोहमा बोल्नु हुँदै धम्मवती गुरुमाँ

ध्यानकुटी बाल आश्रमको उद्घाटन समारोहमा बोल्नु हुँदै धम्मवती गुरुमाँ

भा
द्र
पू
र्णि
मा

वर्ष- १८

अङ्क- ५

वार्षिक रु. ६०/- मूल्य रु. ५/-

धर्मकीर्ति

१. 'धर्मकीर्ति' प्रत्येक पूर्णिमाको दिन निस्कन्छ ।
२. 'धर्मकीर्ति' का लागि धार्मिक, सामाजिक एवं नैतिक पक्षका लेखहरू लेखी पठाउनु होस् । लेख लेख्दा कागजको एकतर्फी मात्र लेखी अक्षर स्पष्ट हुन आवश्यक छ ।
३. विहार एवं विभिन्न स्थानहरूमा भएका बौद्ध गतिविधिहरू समयमै हामीलाई लेखी पठाउनु होस् ।
४. हामी तपाईंको स्वस्थ प्रतिक्रियाको स्वागत गर्दछौं ।
५. लेखकद्वारा लेखिएको कुनै पनि विचारको जिम्मेवार लेखक आफै हुनेछ-सम्पादक मण्डल हुने छैन ।

- ★ धर्मकीर्तियात छिगु ग्वाहालीया आवश्यकता दु । छिगु प्रत्येक ग्वाहाली पत्रिकाया लागि तःधंगु तिबः ज्वीफु ।
- ★ छि थः ग्राहक जुया दिसैं, मेपिन्त नं ग्राहक याना दिसैं ।
- ★ छि थःगु पसः, उद्योग, व्यापार, कार्यालयया बिया द्यूगु प्रत्येक विज्ञापन पत्रिकायात तःधंगु ग्वाहाली जूवनी ।
- ★ धार्मिक व सामाजिक पक्षया रचना च्वया, सुभावा व सल्लाह बिया पत्रिकायात रोचक व स्तरीय यायगुली नं ग्वाहाली बीफु ।
- ★ आसे धयादीमते, बिचाः याना दिसैं- 'धर्मकीर्ति' यात बाँलाकेत छिं गुकथं ग्वाहाली बिया दीफु ।

विषय-सूचि

१) बुद्ध वचन	-	१
२) मतकभक्त जातक	- प्रकाश बज्राचार्य	२
३) (कविता) बुद्ध वन्दना	- ध्रुवकृष्ण दीप	३
४) संबोधि ज्ञान	- शुभेषालक्ष्मी बज्राचार्य	४
५) स्वनिर्मित कारागार (बन्दीगृह)	मूलभाव- लिली डे सिल्वा (सिलोन) अनुवादक एवं संक्षेपकर्ता- दोलेन्द्ररत्न शाक्य	७
६) धर्मकीर्ति पत्रिकाको विशेष सदस्यहरू	-	१०
७) (कविता) वाःवाः पासापिं बौद्ध परियति ब्वं वाः	- शोभन बज्राचार्य	१०
८) आधुनिक नेपालका थेरवादी	प्रस्तोता- भिक्षु विपस्सी	११
९) पूर्वी नेपालका थारु जातिको धर्म र संस्कृति	- प्रमोद हलवाई	१२
१०) (कविता) भीगु कर्तव्य	- बेखाररत्न शाक्य	१३
११) बुद्ध-साहित्यका प्रचारक : भन्ते अश्वघोष	- मोहन दुवाल	१४
१२) (कविता) (१) शुद्ध बुद्ध धर्म, (२) यहाँ	- सरोज उदास	१६
१३) अन्तर्राष्ट्रिय जगते बौद्ध धर्म	- कनक द्वीप	१७
१४) कामको प्रशंसा नपाउँदा गृहिणीहरू दुःखी	- मिलिना श्रेष्ठ	१८
१५) सुभाय्	- तारण वहादुर शाक्य	१९
१३) धर्मकीर्ति विहार - गतिविधि	-	२०
१४) धर्म प्रचार - समाचार	-	२३

प्रमुख व्यवस्थापक
विद्यासागर रञ्जित

फोन : २५८९५५

व्यवस्थापकहरू
चिनीकाजी महर्जन

फोन : २५३१८२

ज्ञानेन्द्र महर्जन

फोन : २७६९०८

सह-व्यवस्थापक
धुवरत्न स्थापित

सम्पादक
भिक्षुणी वीर्यवती

फोन : २५९४६६

प्रधान सम्पादक
भिक्षु अश्वघोष महास्थविर
फोन : २५५९६०, २५९११०

प्रकाशक र विशेष सल्लाहकार
भिक्षुणी धम्मवती
फोन : २५९४६६

कार्यालय
धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी
धर्मकीर्ति विहार
श्रीघः नघः टोल
पोष्ट बक्स नं. ४९९२
काठमाडौं
फोन : २५९४६६

बुद्धसम्बत् २५४४
नेपालसम्बत् १९२०
इस्वीसम्बत् २०००
विक्रमसम्बत् २०५७

विशेष सदस्य रु. १०००/-
वा सो भन्दा बढी
वार्षिक रु. ६०/-
यस अङ्कको रु. ५/-

धर्मकीर्ति

(बौद्ध मासिक)

THE DHARMAKIRTI

A Buddhist Monthly

AUGUST, 2000

वर्ष- १८

अङ्क- ५

भाद्र

पूर्णिमा २०५७

★ साधुहरूको भेष धारण गरेर संघमा नजरनस्ती परन आउने जो छलकपटि भिक्षु, गृहस्थहरूको अपकीर्ति फैलाउँछ र जो मायावी असंयमी तथा ढोंगी भएर पनि साधुको रूपमा दुनियाँलाई ठगि-हिँड्छ, त्यसलाई मार्गदूषक भिक्षु भन्दछन् ।

★ संघमा यदि कुनै महत्वाकाङ्क्षी, पापेच्छ, पाप संकल्पी र पापाचारी भिक्षु देखा पर्‍यो भने, तब तिमिहरू सबै मिलेर त्यसलाई बहिष्कार गरि दिनु, त्यस कचेरलाई फ्याँकिदेउ, संघको त्यो सनेको हिस्सालाई ताछेर फ्याँक ।

(सुतनिपात चुन्द र धम्मचरिय सुत्त)

बिहान सबेरै उठेर नदीमा गई स्नान गरी निधारमा टीका लगाई शरीर शुद्ध पारी तैयार भइसकेको थियो त्यो ब्राह्मण । उसका चेलाहरू पनि पवित्र जलले स्नान गरी सफा धोति लगाएर ब्राह्मणको घरमा भेला हुन थाले । ब्राह्मणको घर बिहानैदेखि गोबरले लिपपोट गरी पवित्र पारिसकिएको थियो ।

आज श्राद्ध थियो ब्राह्मणको घरमा । ब्राह्मणको बाबुको श्राद्ध थियो । त्यसैले सामाजिक चालचलन अनुसार घरलाई शुद्ध पारिसकेको थियो । आफू पनि गंगाजलले नुहाएर शुद्ध भए भन्ठानेको थियो । वेद मन्त्रोच्चारण गर्दै श्राद्धलाई आवश्यक सामानहरू बटुल्दै थिए ब्राह्मणले । सबै कुराको जोडजाम भयो । तर श्राद्धमा बलिदिने बोका गायब ।

बोकालाई बलि नदिई श्राद्ध पूर्ण हुँदैनथ्यो । बोका आवश्यक थियो । अत्यावश्यक थियो । सबै कुरो सुचारु तरिकाले भइरहेकोमा बोका नभइदिनाले अलमलियो । ब्राह्मण चेलाहरूदेखि पड्किए, “के हेरिराख्छौ तिमीहरू ! हिजै भनेको हैन तिमीहरूलाई बोका ल्याउन बिर्सला भनेर ? लठेब्राहरू ! जा, तुरन्तै एउटा-बोको खोजेर ल्या ।”

गुरुको अगाडि चां चुं गर्न नसक्ने चेलाहरू बोका खोज्न भनेर बाहिर लम्के । ब्राह्मण चाहिं घरको आंगनमा बसी रिसले बर्बराइराखे । केही बेरपछि चेलाहरूले साँच्चै एउटा बोका फेला पारेर ल्याएछ । बोका देखासाथ ब्राह्मणको अनुहार तेजिलो भयो ।

“लौ अब के हेरिराख्या नि ? जाऊ, छिट्टै गएर बोकालाई नदीमा लगी शुद्ध पारेर ल्याऊ । साइत बित्त लागि सक्त्यो ।” ब्राह्मण हतारिए ।

बद्धता कुरा गरिराख्नु व्यर्थ ठानी ब्राह्मणका चेलाहरूले बोकालाई घस्रन्दै नदीतिर लगे । नदीमा पुगे । एकजना चेलाले बोकालाई नुहाउन थाले । अर्को माला गास्न फुलहरू टिप्नमा लागे । अर्को चन्दन घोटनमा लागे । बोकालाई स्नान गराइसकेपछि चन्दन लेपन गरियो । फूलको माला घाँटीमा लगाइयो । बलिको बोको

बलि दिनलाई तैयार गरियो ।

“ऐ, ऐ ! बोका त हाँसे जस्तो छ नि ।” एक जनाले अकस्मात भने ।

“धत् ! बोका पनि हाँस्छ र ?” अर्कोले गिल्ला गरे । “साँच्ची हो ल । लौ- लौ, हेर - हेर फेरि हाँसेछ हेर ।” पहिलोले औँल्याए । सबैले हेरे । साँच्चै रहेछ । बलिको बोको हाँसिरहेको ।

सबै जिल्ल । सबै पक्क ।

अचानक बोकाको आँखाबाट आँसु चुहिन थाल्यो । बोका रोयो ।

आश्चर्यको कुरो थियो । बोका हाँसेको उनीहरूले कहिल्यै देखेको थिएन । बोका रोएको उनीहरूले कहिल्यै सुनेको थिएन । के के अपशकुन हो यो भन्दै उनीहरू हतार हतार गरी बोकालाई लिएर फर्के ।

उता श्राद्ध मण्डपमा श्राद्ध गर्न कस्सिएर बसिरहेका थिए ब्राह्मण । बलिको बोकाको लागि पर्खिरहेका थिए । त्यसैले आफ्नो चेलाहरूले बोकालाई शुद्ध पारी ल्याएको देखासाथै ब्राह्मणको मुख तेजिलो भयो । हतनपत बोका काट्ने तलवारमा चन्दन लेपन गर्नमा लागे ।

बोकालाई शुद्ध पारी ल्याउने ब्राह्मणका चेलाहरू बोका लिई त्यसै उभिरहेको देखेर ब्राह्मणले सोधे- “क्या हो ! के भयो अब ?”

“गुरुवर ! आज अनौठो कुरो भयो ।” एकले भने ।

“दुई अनौठो कुरा भए, गुरुवर ।” अर्कोले बीचैमा काटे ।

ब्राह्मण सुन्न उत्सुक भए ।

“आज हामीले बलिको बोकालाई पहिले हाँसेको, पछि रोएको देखे ।”

ब्राह्मण पत्याएन ।

“साँच्चै हो, हामी तीनैजनाले राघ्रैसंग देखेको ।”

अर्कोले सही थापे ।

अद्भूत कुरो थियो । ब्राह्मण आश्चर्य भयो ।

नपत्याएकोले त्यो अनौठो बलिको बोकालाई तलदेखि माथिसम्म हेरे ब्राह्मणले ।

अचानक बोकाले बोल्यो - "साँचो कुरो हो, ब्राह्मण ! म हाँसेको पनि थिएँ, रोएको पनि थिएँ ।"

सबै चकित भए । अनौठो आश्चर्यको कुरा थियो । बोकाले मानिसको बोलीमा कुरा गरेको सुनेर सबैले एक अर्काको मुख हेर्न थाले ।

केही बेरपछि अलि हिम्मत गरी ब्राह्मणले सोधे - "किन नि ?"

बोकाले भन्यो- "म हाँसें किन कि यो मेरो अन्तिम बोका जीवन हो । म लगातार ४९९ पटक बोका भएर जन्मसकें र ४९९ पटक बलिको लागि काटिएर मरिसकें । यो मेरो ५०० औं बोके जीवन हो । आज मलाई बलीको लागि काटिसकेपछि म मुक्त हुनेछु । म फेरि मानिस नै हुनेछु ।"

ब्राह्मणले फेरि सोधे- "रूनु भएको किन नि ?"

बोकाले भन्यो- "म पनि पहिले तिमी जस्तै विद्वान ब्राह्मण थिएँ । र मैले बलिको लागि बोका काटेको हुनाले ५०० जन्मसम्म म बोका भएर जन्मनुपरें, ५०० जन्मसम्म गर्धन काटिएर मर्नुपरें । आज तिमीले मलाई माँदैछौ । अब तिमी पनि म जस्तै ५०० जन्मसम्म बलिको बोका भएर जन्मनु पर्नेछ । तिम्रो भविष्यदेखि माया लागेर रोएको हुँ म ।"

ब्राह्मणको कान ठाडो भयो । बलि दिनाले यस्तो नारकीय जीवन पाउँछ भन्ने उसलाई थाहा थिएन । बलि दिनाले स्वर्ग पाउँछ भन्ने भुङ्गा धारणा थियो उसको । काँपेको स्वरमा उसले भने- "त्यसो भए म तिमीलाई माँदिन । आज देखि सबै बलि बन्द । तिमीले मेरो आँखा खोलिदियो । तिमी मुक्त भयो । जहाँ जान्छौ जाऊ ।"

"मेरो कर्ममा लेखिसकेको कुरो हो । मलाई आज मर्नु नै छ । तिमीले नमारे पनि म आज मर्ने छु ।" बोकाले जवाफ दियो ।

"तर हामीले तिमीलाई मार्न दिने छैनौ । आज दिनभरी हामी तिम्रो पछि पछि लाग्छौं ताकि कसैले तिमीलाई मार्न नसकोस् ।" ब्राह्मणले संकल्प गरे ।

बोकाले बढी बोल्नु व्यर्थ ठानेछ क्यारे, खुर्रुखुर आफ्नो बाटो तताएछ । ब्राह्मण र उसका चेलाहरू पनि पछिपछि लागे । एक ठाउँमा बोकाले घाँस खाइरहेको

बेलामा माथिबाट एउटा धारिलो ढुंगा खसी बोकाको गर्धनमा वज्रन आयो । बोकाको टाउको छिनियो । तत्कालै मृत्यु भयो ।

यो घटना देख्ने त्यहीँको रूखमा बस्ने वृक्ष देउताले भने- "जसले पशु बलि दिन्छ, उसको भविष्य सप्रन्दैन । उसले नरक पाउँछ, स्वर्ग होइन ।"

यो जातक कथा भगवान् बुद्धले त्यतिबेला प्रचलित बलि प्रथाको विरोध जनाउन भन्नुभएको थियो । यसमा वृक्ष देवता हुने स्वयं बोधिसत्व थिए । ■

बुद्ध वन्दना

ॐ ध्रुवकृष्ण दीप

स्वाँया पुन्हिँ थँ थीगु कपाः
सिचुकु पलेस्वाँ ट्वैगु मिखा
न्हिँथँ लुमंकाः लोकेश्वरया
ध्यान निरन्तर याय् फय्मां ।

दुखसां सुखसां न्ह्याब्लें भ्रीसं
बुद्धया शिक्षा काये फय्मां ॥१॥

हाः नाः मदुपिनि बन्धु जुयाः
करुणा-रसया सिन्धु जुया
कृपा तैम्ह थुम्ह धर्म-प्राणया
स्मरण न्ह्याब्लें याय् फय्मां ।

दुखसां सुखसां न्ह्याब्लें भ्रीसं
बुद्ध म्हेसीके फय्मां ॥२॥

त्याग व तपया तेज क्यनाः
माया-मोहया जाल फ्यना
ज्ञान बीम्ह थुम्ह ज्ञानज्योतिया
दर्शन न्ह्याब्लें याय् दयमां ।

दुखसां सुखसां न्ह्याब्लें भ्रीसं
बुद्धं क्यंगु लँपुइ वने फय्मा ॥३॥

सम्बोधि ज्ञान

शुभेषालक्ष्मी ब्रह्मचार्य, पाटन, गा:बहाल ।

कपिलवस्तुका राजा शुद्धोदनको ज्येष्ठ सुपुत्र सिद्धार्थ गौतमले आज भन्दा करिब २६०० वर्ष अगाडि २९ वर्षको उमेरमा आफ्नो सम्पूर्ण राज श्री सुख सयल त्यागी प्रव्रजित भई ६ वर्ष पश्चात भारतको बुद्ध गया भन्ने स्थानमा एउटा बोधिबृक्षको रूख मुनि वैशाख पूर्णिमाको रात समापत्ति ध्यानमा बस्नु भई आदि मध्य अन्तसम्म कल्याण हुने चतुरार्य सत्य ज्ञान स्वयं ज्ञान द्वारा अवबोध गर्नु भई सर्वज्ञ तथागत अरहत सम्यक सम्बुद्ध बन्नु भयो ।

चतुरार्य सत्य भन्नाले दुःख सत्य दुःख समुदय सत्य दुःख निरोध सत्य र दुःख निरोध गामीनी सत्य गरी जम्मा ४ प्रकारका आर्य सत्यहरू पर्दछन् । उहाँले स्वयं ज्ञानद्वारा अवबोध गर्नु भएको यस ज्ञानलाई बहुजन हित तथा सुखको लागि संसारको कुना कुनामा पुगि प्रचार गर्नु भयो ।

यो संसार दुःखमय छ भनि उहाँले स्वयं ज्ञानद्वारा अवबोध गर्नु भयो । कुनै एउटा प्राणीको जन्म हुनु नै एउटा दुःखको शुरुवात हो । किनकी जन्मने बित्तिकै उसको सुरक्षा तथा लालन पालनको लागि विभिन्न आवश्यकताहरू पुरा गर्नु पर्छ । जसको लागि विभिन्न शारीरिक तथा मानसिक कष्टहरू सहनु पर्ने हुन्छ । जति जति उ हुकँदै जान्छ उति उति उसको आवश्यकता र इच्छा आकांक्षाहरू पनि बढ्दै जान्छन् जसको परिपूर्ति गर्नको लागि प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपले अनेक प्रकारका कठिनाईहरू संग सामना गर्नु पर्ने हुन्छ । त्यसै गरी हरेक प्राणीलाई कुनै न कुनै किसिमको सानो, ठूलो रोगले सताउने गर्छ जसले गर्दा उसको शारीरिक अवस्था कमजोर भई उसलाई दुःखको महसूस हुने गर्दछ । त्यसै गरी जन्मेको हरेक प्राणी एक न एक दिन मर्नु नै पर्ने हुँदा जब उ मर्ने समय आउँछ उसलाई तथा उ नजिकका व्यक्तिहरूलाई वियोग दुःखले सताउँछ । समष्टिमा जाति, जरा, व्याधी र मरण भन्नु नै दुःख हो भन्न सकिन्छ । यति मात्र नभई जो कसैले पनि आफ्नो जीवन यात्रामा धेरै वा थोरै पटक, आफूले

इच्छाएको कुरा प्राप्त नहुनु, मन पर्नेहरू संग बिछडिनु मन नपर्नेहरूसंग व्यवहार गर्नु पर्ने एकले अर्काको भावना र मर्मलाई नबुझ्नु असमान व्यक्तिहरूसंग संगत गर्नु पर्ने आफ्नो शरीर तथा मन नै आफ्नो बसमा नहुने जस्ता अनेक दुःख दौर्मनस्यहरूलाई अनुभव गर्ने गर्छन् ।

यसरी उहाँले स्वयं ज्ञानद्वारा यो संसार दुःख नै दुःखले भरिएको छ, दुःखको महसूस नगर्ने कोही पनि प्राणी भेटाउन सकिँदैन भन्ने कुरा अवबोध गर्नु भयो ।

यसरी नै उहाँले स्वयं ज्ञानद्वारा यसरी प्राणीहरूलाई हुने दुःख विना कारण आफ से आफ उत्पन्न हुने नभई त्यसको कारण पनि छ भन्ने कुरालाई पनि अवबोध गर्नु भयो । जसलाई नै दुःख समुदय सत्य भनिन्छ । कुनै न कुनै निमित्तमा मन अलिभरहनाको कारण अथवा एक प्रकारको आसक्तिको कारणले नै उसलाई दुःखको अनुभव हुने गर्दछ । जस्तै:- मैले यस्तो गर्न पाए हुन्थ्यो, त्यस्तो गर्न सके हुन्थ्यो, मैले यो पाउनु पर्छ त्यो पाउनु पर्छ, उसलाई यस्तो होस् त्यस्तो होस् आदी इत्यादी । यसरी कुनै न कुनै निमित्तमा मानिसको मन आसक्त भई रहने भएको हुनाले नै जब उसले चिताएको कुरा सहज रूपले पुरा हुन सक्दैन अथवा पुरा हुँदैन तब उसलाई दुःखको अनुभव हुने गर्दछ ।

उहाँले यो संसार दुःख नै दुःखले भरिएको छ र त्यसको कुनै न कुनै कारण हुन्छ भन्ने कुरा मात्र बताउनु भई मानिसहरूलाई निराश र हतोत्साही बनाउनु भएको छैन बल्की ती सम्पूर्ण दुःखहरूको अन्त्य पनि छ भन्ने कुरा पनि स्वयं ज्ञानद्वारा अवबोध गर्नु भई बहुजन हित र सुखको लागि त्यसलाई प्रकाश पनि पार्नु भएको छ । जसलाई दुःख निरोध सत्य भनिन्छ । जसमा नै उहाँले अवबोध गर्नु भएको सम्बोधि ज्ञानको सार निहित रहेको छ ।

तर यति धेरै दुःखहरूको अन्त कुनै ईश्वरको शरणमा जानाले अथवा इश्वरको कृपाले आफ से आफ चमत्कारी पूर्ण ढंगले अन्त्य हुने नभई उहाँले ती सम्पूर्ण दुःखहरूलाई अन्त गर्ने उपाय पनि स्वयं ज्ञानद्वारा

अबबोध गर्नु भई प्रकाश पार्नु भयो । जसलाई दुःख निरोध गामिनी (मार्ग) सत्य भनिन्छ । साधारण शब्दमा भन्ने हो भने यसलाई मध्यम मार्ग पनि भन्न सकिन्छ । मध्यम मार्ग भन्नाले मानिसले आफ्नो जीवन यात्रामा आफ्नो सम्पूर्ण व्यवहारहरूलाई अति कम वा अति ज्यादा पना बाट टाढा राखी विचको मार्गलाई अपनाउनु भन्ने बुझिन्छ । जुन व्यक्तिले बुद्धले देशना गर्नु भएको यस मध्यम मार्गबाट आफुलाई पूर्ण त दोहोर्‍याउन सक्छ, उसले सम्पूर्ण दुःखको अन्त्य गरी (निर्वाण) अरहत्त्व साक्षात्कार गर्नु सक्दछ ।

दुःख निरोध गामिनी सत्य, जसलाई अर्को शब्दमा आर्य अष्टांगिक मार्ग सत्य पनि भनिन्छ, अन्तर्गत आठ वटा महत्त्वपूर्ण खुद्किलाहरू वा भनौं सिक्कि भैं एक अर्को संग आवद्ध तत्वहरू रहेका छन् जसमध्ये कुनै एकको मात्र कमि भए पनि पुनः दुःख उत्पन्न भइ रहन्छ ।

१. सम्यक दृष्टि २. सम्यक संकल्प ३. सम्यक वचन
४. सम्यक कर्मान्त ५. सम्यक आजीव ६. सम्यक व्यायाम
७. सम्यक स्मृति ८. सम्यक समाधि

१. सम्यक दृष्टि : सम्यक दृष्टि भन्नाले कुनै पनि विषय वस्तुलाई यथार्थ अथवा अविपरित ढंगले वा भनौं वास्तविक रूपमा जे छ त्यही ढंगले, त्यही रूपमा बुझ्नु अथवा ग्रहण गर्नु भन्ने बुझिन्छ । जसरी हामीले रातोलाई रातो कालोलाई कालो सेतोलाई सेता भनि बुझ्दछौं त्यसरी नै हरेक विषय वस्तुलाई वास्तविक रूपमा बुझ्नुलाई नै सम्यक दृष्टि भनिन्छ ।

२. सम्यक संकल्प : सम्यक दृष्टिको माध्यम-द्वारा सम्यक संकल्पको सृजना हुने गर्दछ । मनमा सधैं आफ्नो र अरुको हित सुखमा बृद्धि हुने काम वा कुरा गर्ने विचार उत्पन्न गरिरहनुलाई नै सम्यक संकल्प भनिन्छ ।

३. सम्यक वचन: आर्य अष्टांगिक मार्गका आठ वटा तत्वहरू मध्ये सम्यक वचनले प्रत्यक्ष रूपमा ज्यादै नै महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्ने गर्दछ । यसले अरु सम्पूर्ण तत्वहरूको प्रतिनिधित्व गर्दछ । सम्यक वचन भन्नाले त्यस्तो वचनलाई बुझाउँछ जुन सत्य होस यथार्थ होस, काम लाग्ने होस र सुन्नेहरूको कानमा प्रीति युक्त ध्वनि भई हृदयमा शीतल स्पर्श गरोस् । आफुले जानेको, सुनेको, देखेको, भोगेको अनुभव गरेको कुराहरूलाई

अरुको हित सुखमा वृद्धिको खातिर ठीक समयमा ठीक ढंगले व्यक्त गर्नु पनि सम्यक वचन हो ।

४. सम्यक कर्मान्त : कुनै दिन खरानी अथवा माटोमा परिणत हुनु पर्ने यो शरिरलाई बाँचुन्जेल सधैं बहुजन हित र सुखको लागि राम्रो राम्रो कामहरूमा समर्पित गर्नु पर्दछ । आफुलाई मात्र हित हुने अरुलाई हानी हुने काम अथवा अरुलाई मात्र हित हुने आफ्नो हानी हुने काम गर्नु हुँदैन । आफ्नो पनि अरुको पनि हित हुने अथवा आफ्नो हित हुने तर अरुको हानी नहुने अथवा अरुको हित हुने तर आफ्नो हानी नहुने कामहरू साधारण होस वा बृहत होस हरेक खालको काम गर्नको लागि सधैं तत्पर हुनु पर्दछ ।

५. सम्यक आजीव : हरेक मानिसले बाल्यावस्था पार गरे पछि आफ्नो जीवन जिउनको लागि अरुको निमित्त बोझ बनेर बाँचन नपरोस् भन्नाको लागी कुनै न कुनै शिल्प वा विद्याको प्रयोग गरेर धेरै भन्दा धेरै मानिसहरूलाई खुशी तुल्याउन सक्ने ढंगले कुनै पेशालाई अपनाउनु पर्दछ । पेशालाई अंगाल्दा कसैको जिउधनमा नोक्सानी पुर्‍याउने खालको कामबाट भने हमेशा टाढा रहनु पर्छ । यस बाहेक बहुजन हित सुखमा वृद्धि हुने सानो ठूलो कुनै पनि काम आफ्नो सीप तथा योग्यता बमोजिम मन लगाएर गर्नुलाई नै सम्यक आजीव भनिन्छ ।

६. सम्यक व्यायाम : सम्यक दृष्टिको उपज स्वरूप उत्पन्न हुने कुनै पनि सम्यक संकल्पलाई व्यवहारिक रूप दिनको लागि तन मन वचनद्वारा निरन्तर प्रयत्नरत रहनुलाई नै सम्यक व्यायाम भनिन्छ । कुनै पनि राम्रो काम वा कुरा गर्नु भनेको सहज हुँदैन । राम्रो काम गर्ने क्रममा अनेक बाधा, अड्चन र कठिनाईहरू आउन सक्छन् तर त्यस्ता तत्वहरूबाट आफुलाई अविचलित राख्न सक्नु पर्छ । बाधा, अड्चन वा कठिनाई छ भन्दैमा शुरु गरेको कुनै पनि राम्रो काम वा कुरा पुरा नगरी बिचैमा छाड्नु वा अन्तै मुख फेर्नु हुँदैन । तर कहिलेकाहीं परिस्थिति ज्यादै नै प्रतिकूल रहेको खण्डमा पुनः पछि अनुकूल अवस्थाको अवसर पाउने बित्तिकै त्यसलाई पुरा गरी छोड्दा पनि केही आपत्ति छैन । तर सो काम पूरा गर्नको लागि निरन्तर प्रयत्न भने गर्नु पर्दछ ।

७. सम्यक स्मृति : आर्य अष्टांगिक मार्गका आठ वटा तत्वहरू मध्ये सम्यक स्मृतिले अप्रत्यक्ष रूपले ज्यादै महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने गर्दछ । किनकी अरु सबै तत्वहरूलाई सही ढंगले परिचालन गर्ने काम सम्यक स्मृतिले गर्दछ । सम्यक स्मृति भन्नाले आफ्नो गमना गमनमा स्मृति राख्नु अर्थात हर घडी आफ्नो शरिरले के गरिरहेको छ, अब के गर्नु पर्छ, कस्तो अवस्थामा छ, मुखले के बोली रहेको छ र अब के बोल्नु पर्छ, मनमा कस्तो विचार वितर्कहरू आइरहेका छन् भन्ने कुराहरूलाई होशमा राख्नु अर्थात बेहोस नहुनु र आफूले कतैबाट सुनेर अथवा देखेर अथवा पढेर वा अनुभव गरेर जानेका ज्ञानका कुराहरूलाई सही समय र ठाउँमा सही ढंगले उपयोग गर्न सक्ने गरी ती ज्ञानका कुराहरूलाई स्मरण गर्नु जस्ता कुराहरू पर्दछन् ।

८. सम्यक समाधी : मानिसले आफ्नो सम्पूर्ण दुःखहरूलाई अन्त गर्नको लागि आफूलाई हिंडाउनु पर्ने आर्य अष्टांगिक मार्गका आठ वटा खुड्कीलाहरू मध्ये अन्तिम खुड्किला सम्यक समाधी हो । सम्यक समाधी भन्नाले, सम्यक दृष्टिका उपज स्वरूप मनमा उत्पन्न भएको सम्यक संकल्पलाई सम्यक वचन, सम्यक कर्मान्त, सम्यक आजीव, सम्यक व्यायाम तथा सम्यक स्मृतिको सहायताद्वारा व्यवहारमा पूरा गरी कन छाड्नु भन्ने बुझिन्छ । कुनै पनि राम्रो विचार वितर्कलाई व्यवहारिक रूप दिनको लागि प्रयत्न थाली सके पछि त्यसैमा चित्त एकाग्र गरी, त्यसैमा आफूलाई रमेको महसूस गर्नु तथा कुनै पनि अड्चनबाट आफूलाई अविचलित राखी त्यो कार्य पूरा गरीकन छाड्नु नै सम्यक समाधी हो ।

❁ धर्म प्रचार ❁

समाचार

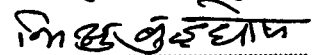
डा. भिक्षु सुनन्द अ.ने.भिक्षु महासंघबाट बहिष्कार

आज २०५७ भाद्र २ गते दिनको १ बजे यस विश्वशान्ति विहारमा भिक्षु संघ तथा श्रामणेरहरू सम्मिलित अति महत्वपूर्ण सभामा विनय नियमानुसार डा. भिक्षु सुनन्द पुतुवार र भिक्षु धर्मपालहरू बीच हुन गएको अप्रिय घटनालाई लिएर बाधा अर्चन रहित समाधान खोज्न निकै प्रयास गरिएको थियो ।

यस्तो महत्वपूर्ण संघ सभामा उपस्थिति लिँदा उपस्थिति कर्पीमा डा. भिक्षु सुनन्द पुतुवारले सही मात्र नगरेको नभई उपस्थित सबै संघहरूको अनुरोधलाई समेत अपहेलना गरी अलिकति पनि संघ प्रति आदर गौरव भाव देखाएन । अझ उपस्थिति कर्पी समेत हुत्याएर संघलाई समेत गर्न नहुने किसिमको अपमान गरेको कारणले आजको ७६ जना भिक्षु श्रामणेरहरू उपस्थित भएको संघ सभाले प्रदत्त अधिकार प्राप्त निस्सय विमुक्त, महास्थविर हुनु भएका भिक्षु नियमहरूमा दक्षता प्राप्त त्रिपिटकचार्य, विनय विशारद वा विनयाचार्य सात सदस्यीय विनय विज्ञ मण्डलको सर्वोपरि निर्णयलाई डा. भिक्षु सुनन्द पुतुवारकै उपस्थिति रहेको संघ सभामा डा. भिक्षु सुनन्द पुतुवारलाई सम्पूर्ण नेपाली संघसित सम्बन्धै नहुने गरीकन पूर्णरूपले बहिष्कार गरेको कुरा प्रस्तुत गरी उक्त निर्णय पारित भएको छ ।

जब सम्म डा. भिक्षु सुनन्द पुतुवारले संघ समक्ष क्षमा माग्ने छैन, तब सम्म कुनै प्रकारले पनि सम्बन्ध राख्नु, वहाँलाई वन्दना मानादि गर्नुपर्ने सबै कनिष्ठ भिक्षु श्रामणेरहरू कसैले सत्कार सम्मान दिनुबाट अलग्ग हुने भएको छ । त्यो व्यहोरा सबैको जानकारीको लागि प्रकाशित गरिन्छ ।

भिक्षु संघको आज्ञानुसार

(भिक्षु बुद्धघोष महास्थविर)

अध्यक्ष, अ.ने.भि.महासंघ

स्वनिर्मित कारागार (बन्दीगृह)

मूलभाव- लिली डे सिल्वा (सिलोन)

अनुवादक युवं संक्षेपकर्ता- दोलेन्द्ररत्न शाक्य

व्यक्तिको व्यक्तित्व नामरूपबाट निर्मित छ । 'नाम' भनेको चित्त वा मन हो र 'रूप' भनेको भौतिक शरीर । नामरूपलाई 'पञ्चस्कन्ध' पनि भन्दछ । यसलाई आसक्तिको दृष्टिकोणले 'पञ्चोपादान स्कन्ध' पनि भनिन्छ । 'रूप' अथवा शरीर एक भाग मिली 'पञ्चस्कन्ध' बन्दछ । यही नै व्यक्तिको व्यक्तित्व हो । यही नै सम्पूर्ण दुःखको मूलाधार हो । 'स्कन्ध' प्रति आसक्ति हटाई तिनलाई अनित्य, दुःख, अनात्मा र अशुभको भावनाले भाविता गर्न सकेमा सम्पूर्ण दुःखबाट हामी मुक्त पनि हुन सक्छौं ।

- अनुवादक

भगवान बुद्धको शिक्षा अनुसार, मानव व्यक्तित्वको निर्माण पाँच स्कन्धले भएको हुन्छ । यसलाई पाली भाषामा 'पञ्चस्कन्ध' वा 'पञ्चोपादान स्कन्ध' पनि भनिन्छ । ती पाँच उपादान स्कन्धहरू यी हुन् ।

१. रूप-स्कन्ध	कार्य सम्पादनको आधारमा यी पाँच स्कन्धलाई क्रमवद्ध यसरी गर्न सकिन्छ ।	१. रूप-स्कन्ध	२. विज्ञान-स्कन्ध
२. वेदना-स्कन्ध		३. संज्ञा-स्कन्ध	४. वेदना-स्कन्ध र
३. संज्ञा-स्कन्ध		५. संस्कार-स्कन्ध	
४. संस्कार-स्कन्ध			
५. विज्ञान-स्कन्ध			

यी स्कन्धहरू के कस्ता हुन् र यिनीहरूको कार्य के हुन् भन्ने सम्बन्धमा एउटा उदाहरण प्रस्तुत छ । मानौं, बाहिर सडकबाट कुनै ठूलो आवाज आयो । के भएछ भनि हेर्न बुझ्न, हामी हुरिएर बाहिर जान्छौं र त्यस आवाज आएको स्थलमा पुग्छौं । हामीले देख्छौं- त्यहाँ त मोटर साइकल दुर्घटना पो भएको रहेछ । हामी त्यस दुर्घटनामा परेको मानिस प्रति दुःख पोख्छौं अनि उसलाई छिटो अस्पताल पुऱ्याउने तर्फ सक्रिय हुन्छौं । हाम्रो आफ्नै शरीर हो जुन त्यस घटनास्थलमा पुग्दछ । हामीले नै कान द्वारा आवाज सुन्थौं र घटनास्थलमा पुगेर आँखा द्वारा घटना घटित भएको देख्यौं । हामीमा श्रुत विज्ञान र चक्षु विज्ञान मौजुद भएकोले नै सुन्थौं वा देख्यौं । त्यो

मोटर साइकल दुर्घटना भएको रहेछ भनेर जान्दछौं - यो संज्ञा-स्कन्धको कारणबाट सम्भव भयो । हामी त्यस दुर्घटनामा परेको व्यक्ति प्रति दुःख भाव व्यक्त गर्छौं- त्यो वेदना-स्कन्धको काम भयो । उसलाई बचाउने उद्देश्यले अस्पतालतिर लैजान्छौं- त्यो संस्कार-स्कन्धको काम भयो । यसरी हामी देख्दछौं- कुनै पनि घटना वा अनुभवजन्य कार्य गर्दा पाँचवटै स्कन्धले पालैपालोसित वा भनौं संगसंगै कार्य सम्पादन गर्दछ ।

ती प्रत्येक थुप्रोलाई 'स्कन्ध' भन्दछ । 'स्कन्ध' ले थुप्रो वा संयुक्त भन्ने अर्थ बुझाउँछ । ती पाँचवटै स्कन्ध एक भएर मानिसको वा कुनै पनि प्राणीको व्यक्तित्व निर्माण गर्दछ । ती स्कन्धहरू सधैं एकनासको भैराख्दैनन्, बरु उत्पति र विनाश हुने क्रममा निरन्तर परिवर्तन भै राख्छन् ।

हामी ती स्कन्धहरूप्रति आसक्त भै तिनीहरूलाई नै 'म' र 'मेरो' भनि टाँसिने गर्दछौं । जसरी एउटा खाँबोमा बाँधिएको गोरु बारंबार त्यस खाँबो वरिपरि घुमिरहन्छ र त्यसै खाँबोतिर नै उठबस गर्दछ र त्यही सुत्छ । त्यसैगरी पञ्चस्कन्धलाई आफू ठान्ने व्यक्ति पनि दुःख, निराशा र चिन्ताबाट मुक्त हुन सक्दैन । उसलाई दुःखले कदापि साथ छोड्दैन ।

यही पञ्चोपादानस्कन्धलाई नै स्वनिर्मित कारागार (बन्दीगृह) भनिएको छ । यसै कारागारप्रतिको आसक्ति वा मोहले गर्दा दुःखको सततः सम्बर्द्धन हुन्छ । फेरि यस कारागारलाई यस्तो बनाउन पाए हुन्थ्यो, यो गरे राम्रो देखिन्छ भनि सिंगार पटार गर्न तिर आफूलाई व्यस्त पाछौं ।

रूप-स्कन्ध (शरीर-स्कन्ध)

कसैले हामीलाई 'तिमी को हो ?' भनि प्रश्न गरेमा हामी तुरुन्तै म यो हुँ, यस्तो हुँ भनि जवाफ फर्काउन पछि पर्दैनौं । 'म फलाना हुँ, फलानाको छोरा वा छोरी, फलानाको भाइ वा बहिनी, फलानाको लोग्ने

वा स्वास्थ्यी हूँ' भनि आफूलाई चिनाउँछौं । फूर्तिसाथ आफ्नो परिचय-पत्र तेस्याउँछौं । साँचो कुरा त त्यो परिचय-पत्र नामाकरण गरि दिइएको शरीर को नक्सा मात्र हो । हामी हाम्रो भौतिक शरीरप्रति सान्धै आसक्त छौं । बुद्ध भन्नु हुन्छ- यो शरीर फोहोर मैलाले भरिएको एउटा भोला जस्तै हो जसलाई जति सकिन्छ त्यति चाँडो त्याग्नु पर्छ । त्यस्तो फोहार कुरालाई 'म' वा 'मेरो' भनि ग्रहण गरिराख्नु सर्वथा बुद्धिमानी होइन । शरीर भनेको पृथ्वी (माटो), जल (पानी), तेज आगो) र वायु (हावा) को संमिश्रण मात्र हो । यी मध्ये कुनैमा पनि 'म' 'मेरो' भनि टाँसिनु ठीक छैन । जीवन छउन्जेल हाम्रो यो शरीरले शैशवावस्था, बालककाल, यौवनकाल, बुढ्याई अनेकौं अवस्था पार गर्दछ । कुनै पनि अवस्थामा शरीर दुःखमुक्त रहदैन । कुनै न कुनै किसिमको दुःखले आक्रान्त भै रहन्छ यो शरीर । कोही पनि कुनै पनि दुःखबाट सर्वथा मुक्त हुन सक्दैन ।

शरीरले हाम्रो चाहना अनुरूपको कार्य कहिल्यै गर्दैन । जति साबुन दलेर नुहाइ दिए पनि मैलोको मैलै । जति सुकै मिठो मिठो खुवाए पनि जति खुवाए पनि भोकोको भोकै । जति जसरी आराम दिलाए पनि थकितको थकितै । शरीर बिरामी पर्दछ, बूढो हुन्छ, आफ्नो सौन्दर्य र बल क्रमशः गुमाउँछ । यो कहिल्यै हाम्रो अधीनमा बस्दैन । हामीले भनेको कहिल्यै मान्दैन । जीवनभर त्यतिकै बलियो र स्वस्थ भैराख्ने कुनै जीव कतै पनि भेटिन्न ।

हामी शरीरप्रति सदैव आसक्त रहन्छौं । प्रकृतिको नियम मुताविक चल्दछ यो शरीर । हाम्रो ईच्छा अनुसार कदापि चल्दैन । शरीर प्रतिको मोहले गर्दा हामी दुःखी हुन्छौं, चिन्तित हुन्छौं, रोईकराई बस्छौं । सिर्फ यस प्रतिको आसक्ति त्याग्न सकेमा मात्र सबै किसिमको दुःखबाट हामी मुक्त हुन सक्ने छौं ।

वेदना-स्कन्ध (संवेदना-स्कन्ध)

जब हामी भन्दछौं- 'मलाई आराम छ, म सुखी छु, म दुःखी छु', हामी आफूलाई वेदनाको अनुभूतिसंग प्रस्तुत गर्दछौं । 'उसले मेरो सुखको वास्ता गरेन, उसले मलाई चित्त दुखायो' भन्ने भनाइले पनि हामी सुख-दुःखको अनुभूतिसंग कति तादाम्य राख्दछौं भन्ने कुरा

बुझाउँछौं । तीन किसिमको वेदना (संवेदना) हुन्छ- सुख-वेदना (प्रिय संवेदना) । कुनै पनि क्षणमा यी मध्ये कुनै दुईवटा वेदना संगसंगै उत्पन्न हुँदैन । जब सुख-वेदना उत्पन्न हुन्छ, अर्को दुईवटा त्यहाँ उपस्थित हुँदैन । दुःख-वेदना र असुख-अदुःख वेदनाको सम्बन्धमा पनि त्यस्तै हो ।

वेदनाहरू नितान्त व्यक्तिगत र स्वानुभूत छन् । कसैलाई सहनै नसक्ने गरि टाउको दुखिरहेछ तर नजिकैकोलाई त्यस दुःख वेदनाको कुनै हेक्कै हुँदैन । हामी अरुको दुःख-वेदनालाई उसको अनुहारमा कोरि एका दुःख-वेदनामा रेखाहरू हेरी, उसको शारीरिक गतिविधि हेरी वा उसलाई अनुभूति भै रहेको कष्ट उसैको मुखबाट सुनी उसलाई अहिले यस्तो भैरहेको रहेछ भनी थाहा पाउँछौं । तर पनि अनुभूति चाहीं गर्न सक्दैनौं । त्यसैले हामी हाम्रो सुख-दुःखसंग आफ्नै स्वनिर्मित कारागारमा नितान्त एकलै छौं ।

वेदनाहरू निरन्तर परिवर्तन भै राख्छन् । ती अनित्य छन् । ती हाम्रो अधीनमा छैन । किनकि हामी भन्न सक्दैनौं- 'तिम्रो दुःख मलाई पनि अलि देऊ न' । भनेर पनि हुने होइन । वेदनाहरू हामीसित नसोधी आउँछन्, नसोधिकनै जान्छन् । उनीहरूमा हाम्रो कुनै नियन्त्रण हुँदैन । त्यसैले त बुद्ध भन्छन्- जुन तिम्रो होइन, तिम्रो अधीनमा छैन त्यसलाई त्याग, त्यसमा आसक्त नहोऊ ।

संज्ञा-स्कन्ध (पहिचान गर्ने स्कन्ध)

'संज्ञालाई पाली भाषाको अर्थमा चिन्ने, मूल्यांकन गर्ने, पहिचान गर्ने भन्ने अर्थमा अनुवाद गरिन्छ । यसलाई एक क्रियाशील चेतन तत्वको रूपमा वा क्रियाशील प्रवृत्तिको रूपमा पनि बुझ्नु पर्छ । संज्ञाको एक अर्थ त प्रतिक्रियात्मक अभिव्यक्तिको रूपमा पनि लिन सकिन्छ । प्रतीक भनेको भाषा र अभिव्यक्तिसंग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने शब्दको रूपमा प्रस्तुत गरिन्छ । संज्ञा एक प्रकारको विचार निर्माणमा प्रयोग गरिने एक भाषा नै हो । त्यसैले यदाकदा संज्ञालाई विचार पनि भनिन्छ । कसैको दृष्टिकोण भनेको उसको विचार नै हो, अभिव्यक्ति नै हो र अझ भनौं भने उसको व्यक्तित्व नै हो ।

हामी आफूलाई हाम्रै विचार र दृष्टिकोण मार्फत चिनाउँछौं । कहिले काही त यो दृष्टिकोण यति दृढ र कठोर भैदिन्छ कि यसको सुरक्षा र कार्यान्वयनको लागि हामी हाम्रो जीवनकै समेत बाजी लगाउन तयार हुन्छौं । त्यति मात्रै होइन व्यक्तिगत विचार सिद्धान्त र मान्यता को रक्षार्थ विश्वमा कैयन् लडाईहरू भैसकेका छन् । यस्ता सिद्धान्त र मान्यतालाई बुझले त्याज्य छ भनि भन्नु भएको छ । यस्ता विचार वा सिद्धान्तलाई 'दिद्वैपादान' भन्दछ जसको अर्थ हुन्छ- कुनै खास दृष्टि (विचार वा मान्यता) मा आशक्त हुनु र त्यसैमा लिसो भै टाँसिरहनु ।

'स्मरण गर्नु' भनेको पनि संज्ञा कै अर्को रूप हो । त्यसैले पहिले कुनै बेला भेटेको व्यक्तिलाई पछि कुनै बेला भेट्दा भट्ट चिन्दछौं । संज्ञाको यसै 'स्मरण गर्नु' भन्ने अर्थको माध्यमद्वारा नै भूत, वर्तमान र भविष्यमा आफूलाई निरन्तर रूपमा प्रस्तुत गर्न पुग्छौं । हामी पहिले जो थियौं जस्तो थियौं, अहिले पनि त्यही हौं र त्यस्तै हौं पछि पनि त्यही हुने छौं र भै रहने छौं भन्ने मिथ्या धारणा राख्न पुग्छौं । तर हामी यति विचार गर्दैनौं कि भूतकालको याद र भविष्यको कल्पना वर्तमानमानै सम्पदान हुन्छन् ।

हामी हाम्रो धारणा अनुरूप नै हाम्रा वरिपरिको संसारलाई हेर्न पुग्छौं । एउटा यस्तै दृष्टान्तलाई केलाऔं । संसारलाई हेर्ने दृष्टिकोण डाक्टरको अर्कै हुन्छ, राजनीतिज्ञको अर्कै हुन्छ र व्यापारीको अर्कै हुन्छ । डाक्टर एउटा स्याउलाई पौष्टिकताको मापदण्डले हेर्न पुग्छ, राजनीतिज्ञले स्याउ आयातबाट देशलाई के कति नाफा वा नोक्सान हुन्छ भनि सोचन पुग्छन् त व्यापारीले स्याउको व्यवसायबाट कति आर्थिक लाभ मिल्छ भन्नेतिर उन्मुख भै कार्य गर्छन् ।

यदि हामी प्रज्ञा र आध्यात्मिक सुखशान्ति प्रस्फुटित गर्न चाहन्छौं भने हाम्रो व्यक्तिगत विचार, धारणा वा मान्यता प्रतिको आसक्ति त्याग्नै पर्छ । हामीले जीवनमा जुन सिक्न चाहेका थियौं केही सिकेका रहेन छौं भन्ने महसुस गर्नु पर्छ र मनलाई त्यस्ता कुत्सित विचारबाट रिक्तो पार्नु पर्छ ।

संस्कार-स्कन्ध (कर्म-स्कन्ध=प्रतिक्रिया-स्कन्ध)

हामी संस्कारजन्य कर्महरू तीन माध्यमद्वारा गर्दछौं- काय, वाक र चित्रको माध्यमद्वारा । हामी स्वयं पनि जथाभावी कर्म गर्न पछि हट्दैनौं, अरुलाई पनि हाम्रो काममा बाधा अड्चन नहालोस् भन्ने कुरामा प्रयत्नशील रहन्छौं । आजकल प्रतियोगिता र प्रतिस्पर्धाको जमाना छ । एकले अर्कोको रिकर्ड तोड्न यत्नपूर्वक लागी पछौं र हामी आफूलाई अरुभन्दा माथिल्लो स्तरको हौं भन्ने देखीवा प्रदर्शन गर्छौं ।

यस्तै यस्ता संस्कारजन्य कर्मद्वारा जन्मदेखि मृत्युको घडीसम्म पनि अरुलाई परास्त गर्न र आफू विजयी बन्ने धुनमा लागी रहेका हुन्छौं । हामी हाम्रो आकांक्षा पूरा गर्न कुनै पनि प्रकारको कर्म गर्न पछाडि हट्दैनौं । व्यक्तित्व निर्माणको संज्ञा पाउने यस पक्षलाई चेतना, ईच्छा, आकांक्षा र नैतिकता भन्ने गर्छन् । यसैले नै बारंबार कर्म गराई जन्म र मृत्युको चक्रमा हामीलाई पिल्साइ राख्छन् ।

संस्कार भनेको ती मानसिक शक्ति वा उर्जा हुन् जसद्वारा भौतिक शरीरको आकार प्रकारको निर्माण हुन्छ । अनि त्यस शरीर भित्र यो आफै बस्छ । त्यस्तै संज्ञा, वेदना र विज्ञान (चेतना) पनि साथै बस्छन्- सह अस्तित्वको रूपमा । यीनीहरूसंगै हाम्रा आशा, आकांक्षा, प्रतिबद्धता र ध्येय प्रविष्ट भएको हुन्छ । त्यसैलाई नै 'म' 'मेरो' भनी आसक्ति पैदा गर्छौं । कुनै दुई व्यक्तिको धारणा वा भावना उस्तै हुन कठीन पर्छ । एक व्यक्तिले धन संचय गर्न चाहन्छ भने अर्को व्यक्तिले आफ्नो धन शिक्षा र ज्ञानार्जनमा खर्च गर्न चाहन्छ । अर्को यस्तो व्यक्ति पनि हुन्छ जसलाई यी दुवै मन पर्दैन । उ शक्ति ईज्जत र सम्मान पाउन मन पराउँछ । यदि हामी दुःखमुक्त हुन चाहन्छौं भने यस्ता व्यक्तिगत परिचय दिलाउने आसक्तिपूर्ण धारणारूपी कारागारको भित्तालाई भत्काउनु पर्छ ।

विज्ञान-स्कन्ध (चेतना प्रवाह-स्कन्ध)

'विज्ञान' लाई पाली भाषामा इन्द्रियद्वारा विषयप्रतिको सचेतनता हो भनि अर्थ्याउँछ । प्रत्येक व्यक्तिको इन्द्रिय साधनहरू फरक फरक प्रकारले कार्य

गर्हन् अथवा भनौ फरक फरक क्षमता धारण गरेका हुन्छन् । कोही जन्मान्ध हुन्छन्, कसैको नेत्र (दृष्टि) कमजोर हुन्छ, कसैको नेत्र तेज हुन्छ, कोही बहिरा हुन्छ, कोही सुन्नमा कमजोर हुन्छ, कसैको श्रवण शक्ति तेज हुन्छ । हाम्रो इन्द्रियले अनुभव गर्ने क्षमता यसरी प्रभावित हुन्छन् हामीलाई मन पर्ने, मन नपर्ने कुराबाट; हाम्रो पहिलेको अनुभव र त्यसको स्मरणबाट र हाम्रो ईच्छा वा आकांक्षाबाट ।

यदि टेबलमा धेरै वस्तुहरू छरिएका छन् र हामी एउटा कलम खोज्दैछौं भने कलम देख्छौं र चट्ट टिप्छौं । अरु अनेक वस्तुहरूमा हाम्रो आँखा पर्दैन याने त्यहाँ भएका अरु वस्तुहरू, हामी देख्दैनौं । यदि ऐना चाहिएको भए त्यसको लागि अलग्गै खोज जारी गर्नुपर्छ । त्यसबेला हाम्रो आँखाले कलम देखिरहेको हुँदैन । जुन वस्तु चाहिएको हो त्यही मात्र आँखामा झल्झली आउँछ । नजिकैको वस्तु जुन खोजिएको होइन, मा हाम्रो आँखा जाँदैन । यो यसैले हो कि हामीले खोजेको वस्तुलाई हाम्रो चेतनमनले मानस पटलमा क्लिक गरिसकेको हुन्छ ।

व्यक्ति व्यक्तिमा रुचि र चाहना फरक फरक हुन्छन् । त्यसैले एउटै परिस्थितिमा पनि भिन्न भिन्न व्यक्तिले भिन्न भिन्न विषयलाई दृष्टिगत गरिरहेको हुन्छ । प्रत्येकलाई भिन्दाभिन्दै ईच्छा आकांक्षाले जकडि राखेको हुनाले एकै प्रकारले विषयवस्तुमा वस्तुगत तरिकाले अनुभव संचय गर्नु साह्रै कठीन हुन्छ ।

उपरोक्त भनाईको तात्पर्य यो हो कि शरीर र इन्द्रिय को वशमा हामी छौं । त्यसैले हामीहरू सबै आफैले निर्माण गरेको कारागारमा स्वयं बन्दी जीवन बिताइरहेछौं । यस कारागारबाट मुक्त हुने एउटा मात्र बाटो छ- त्यो हो पञ्चोपादान स्कन्धलाई 'म' 'मेरो' भन्ने धारणाबाट आफूलाई छुटकारा दिलाउनु । शरीर र मनलाई आफ्नो वशमा पार्नु ।

अस्तु !

“भवतु सब्ब मंगलं”

धर्मकीर्ति पत्रिकाको विशेष सदस्यहरू

क्र.सं. ३३४

मनोहटा श्राव्य

वकु वाहाल, ललितपुर

रु. १०००/-

क्र.सं. ३३५

विद्यालक्ष्मी श्राव्य

नाग वाहाल, जोसिननि, ललितपुर

रु. १०००/-

वा:वा: पासापिं बौद्ध परियत्ति व्वं वा:

श्रीश्रजन धत्ताचार्य

गा:वाहा, यल

जि अ: धौद्ध पटियत्ति दोश्रो वर्षमह:

श्रिंगु ज्ञान कायत पला त: पयाम्ह

धुके छु अनी श्रिंगु ज्ञान

अलत्ती ज्जीमज्यू न्हं व्यनेत श्रिपिं ।

ज्ञान गुणया प्रथम त्याध: अ: ।

धौद्ध पटियत्ति निवर्णया लं अ: ॥

धुद्धया धर्म उतमगु मार्ग अ: ।

पटियत्ति पतिपत्ति, पतिवेध ॥

उकी कुवे कु ज्ञानया माला ।

अथथाया ज्जीनु श्रिपिं धायकेत ॥

जीवन श्राट याय योत्ता ।

वा वा पासापिं धौद्ध पटियत्ति व्वं वा ।

मूल सुधार

धर्मकीर्ति वर्ष १८ अंक ४ को पेज नं. १८ मा 'प्रथम अन्तर निम्न माध्यमिक विद्यालय बौद्ध हाजिरी जबकि प्रतियोगिता सम्पन्न शिर्षक अन्तरगत फाइनेल प्रतियोगितामा भाग लिने मौका प्राप्त गरेका विजयी विद्यालयहरूको नामावलीमा परीषदको आदर्श हाइस्कूल हुनुपर्नेमा प्रथम माध्यमिक विद्यालय हुन भएकाले यसमा धर्मकीर्ति मूल सुधार गर्न चाहन्छु । - स.

आधुनिक नेपालका थेरवादी उपाध्यायहरूको

ऐतिहासिक महत्त्व

प्रस्तोता- भिक्षु विपस्सी

सन् अठारौं शताब्दीको अन्त्यतिरदेखि राजनैतिक एकीकरण शुरु भएको आधुनिक नेपालमा धार्मिक तथा सांस्कृतिक विकासको सन्दर्भमा थेरवादको पुनरुत्थान उल्लेखनीय छ । बुद्धधर्मको प्रारम्भिक अवस्थाको शुद्ध ज्ञान दिने निकाय थेरवादको विशेष प्रचलन बर्मा, लंका थाइल्याण्ड आदि देशहरूमा रहेका छन् र त्यहीबाट बुद्धको जन्म भएको देश नेपालमा पनि पुनः प्रवेश भएको हो । भिक्षु महाप्रज्ञाले बुद्धगयामा बस्ने बर्मी भिक्षुबाट श्रामणेर दीक्षा लिएर तिब्बत गई त्यहाँ घ्यलुं (तिब्बति-भिक्षु) भएर फेरि भारतको कुशीनगरमा भिक्षु उ. चन्द्रमणी महास्थविरबाट दोश्रोचोटि श्रामणेर दीक्षा लिएदेखि नेपालीहरू श्रामणेर प्रव्रज्यालिने कामको थालनी भयो । भिक्षु महाप्राज्ञाबाट नै भारतको कालिङ्गमा सन् १९४० मा भिक्षु प्रज्ञारश्मीलाई सर्वप्रथम श्रामणेर प्रव्रज्या दिने काम भएको थियो । उनैबाट भिक्षु प्रज्ञानन्द, भिक्षु शाक्यानन्द, भिक्षु धर्मालोक, भिक्षु सुबोधानन्द, भिक्षु विवेकानन्द आदिले केहि प्रेरणा र शिक्षा पाएका थिए र उनले भैँ कुशीनगरमा नै श्रामणेर प्रव्रज्या लिएका थिए । भिक्षु अनिरुद्ध भिक्षु महानाम, भिक्षु विमलानन्द आदिहरूले श्रीलंकामा प्रव्रज्या लिएका थिए भने भिक्षु ज्ञानपूर्णिक भिक्षु सुमंगल आदिहरूले बर्मा । भारत कै सारनाथ र बुद्धगयामा दीक्षा पाउनेहरू पनि छन् । भिक्षु बुद्धघोष, भिक्षु चुन्द, भिक्षु कुमारकाश्यप, आदिहरूले भिक्षु प्रज्ञानन्दका अभिभावकत्वमा कुशीनगरमा प्रव्रज्या पाएका थिए भने भिक्षु अश्वघोष, भिक्षु सुभद्रहरू कुशीनगरमा अनि भिक्षु गुणघोष, भिक्षु मैत्री, भिक्षु शीलभद्रहरूले भिक्षु अमृतानन्दका अभिभावकत्वमा लंकामा भिक्षु सुदर्शन कुशीनगरमा भिक्षु ज्ञानपूर्णिक बर्मा भिक्षु सुनन्द र भिक्षु प्रज्ञालोक नेपालमा नै भिक्षु बुद्धघोषका अभिभावकत्वमा प्रव्रजित भएका थिए ।

भिक्षु विनयानुसार कुनै पनि भिक्षु उपसम्पदा भएको २० वर्ष पूरा नभइकन उपाध्याय बन्न सक्दैनथ्यो । यसबाहेक अरु अरु पनि धेरै व्यवस्था र तारतम्य मिल्नुपर्छ । त्यसैले शुरु शुरुमा नेपालीहरू प्रव्रजित हुनको लागि कित्त विदेश जानुपर्ने, कित्त विदेशबाट वरिष्ठ भिक्षुहरू नेपाल आएको मौका पार्नुपर्ने स्थिति थियो । यो समस्या सन् १९६३ देखि मात्र हल हुन गएको थियो । अर्थात् नेपालकै भिक्षुबाट

नेपाल सरहदभित्र नै श्रामणेर-प्रव्रज्या दिने कार्यको शुभारम्भ भयो । त्यो वर्षको मंगसीरतिर स्व. भिक्षु रत्नज्योति महास्थविरबाट भक्तपुरको मुनिविहारमा भक्तपुरकै ३२ वर्षीय युवक सूर्यमान शाक्यलाई मुनिज्योति नामकरण गरी श्रामणेर प्रव्रज्या दिएका थिए । यसबाट विदेशी वा स्वदेशी वरिष्ठतर भिक्षुलाई पर्खनुपर्ने अवधारणाबाट मुक्ति भयो । बरु उनले आफू उपाध्याय बनी प्रव्रज्या दिए जस्तै शिष्यहरूको जिम्मा भनौं या अभिभावकत्व आफैँ वहन गर्दथे । यस्तै प्रकार ले सन् १९६४ मा श्रामणेर सुगतमुनि, अनिपछि श्रामणेर सुमेघ श्रामणेर विपस्सी र श्रामणेर नन्द (कोणगमन) लाई सन् १९७५ भित्रै प्रव्रजित गरेका थिए । सन् १९६४ देखि भने कुनै एकजना भिक्षुले जिम्मा लिइ भिक्षु प्रज्ञानन्दका हातबाट प्रव्रजित गराउन थालियो, जस्तै भिक्षु प्रज्ञारश्मीले भिक्षु सुशोभन, भिक्षु विवेकानन्दले भिक्षु धर्मशोभन, भिक्षु सुमंगलले भिक्षु सुगन्ध, अनिभिक्षु बुद्धघोषले भिक्षु सुनन्द, भिक्षु प्रज्ञालोक आदि । भिक्षु प्रज्ञानन्दले आफ्नै अभिभावकत्वमा राखी भिक्षु धर्मपाल, भिक्षु चन्द्रगुप्त, भिक्षु धर्मगुप्तहरूलाई श्रामणेर बनाएका थिए । सामूहिक प्रव्रज्या भने भिक्षु अश्वघोषका अभिभावकत्वमा भिक्षु अमृतानन्दले संचारामका श्रामणेरहरू, भिक्षु पञ्जालोकका अभिभावकत्वमा भिक्षु बुद्धघोषले श्रीलंका गएका श्रीसुमंगल विहारका श्रामणेरहरू, भिक्षु ज्ञानपूर्णिकका अभिभावकत्वमा भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरले विश्वशान्ति विहारका श्रामणेरहरू, भिक्षु जटिल (कान्छा लामा) का अभिभावकत्वमा भिक्षु धर्मवंश (क्षेत्री) ले धरान बुद्धविहारका श्रामणेरहरू र भिक्षु सुदर्शनका अभिभावकत्वमा भिक्षु बुद्धघोषले र भिक्षु सुगन्धका अभिभावकत्वमा भिक्षु प्रज्ञानन्दले श्रीकीर्ति विहार का श्रामणेरहरू लाई प्रव्रजित गरेका थिए ।

अहिले आधुनिक नेपालका प्रथम पुस्ताका गुणवन्त उपाध्याय भिक्षुहरू-भिक्षु प्रज्ञानन्द, भिक्षु अमृतानन्द र भिक्षु रत्नज्योतिहरू दिवंगत भइसके भने सजीव गुणवन्त उपाध्यायहरूमा भिक्षु अनिरुद्ध, भिक्षु बुद्धघोष, भिक्षु कुमार काश्यप, भिक्षु धर्मवंश, भिक्षु सुगतमुनि रहेका छन् । यी सबै उपाध्याय (=गुरु) भिक्षुहरू आधुनिक नेपालको धर्म र संस्कृतिको इतिहासमा उल्लेखनीय छन् ।

बैकक, ७ मार्च २०००

पूर्वी नेपालका थारु जातिको धर्म र संस्कृति

प्रमोद हलवाई, भुम्का-सुनसरी

नेपाल एउटा बहुभाषिक, बहुजातीय र बहुधार्मिक राष्ट्र भएकोले यहाँ विभिन्न जाति, जनजाति र उत्पीडित वर्गहरू बसोबास गर्छन् । नेपालमा थारु जातिहरूको इतिहास उनीहरूको भूमि, जनसंख्या, भाषा, धर्म र सांस्कृतिक पहिचानमा नै निर्भर हुने गर्दछ । भारतको थारु प्रदेशमा बसोबास गर्ने थारु जातिहरू तत्कालिन भारतका शासक रणप्रतापको बलिया सेनाहरू थिए । पछि युद्धको पराजयबाट क्षत विक्षत हुन पुगेका उनीहरूका जीवनसंगिनीहरू नेपालको तत्कालिन सीमावर्ती क्षेत्रमा विभिन्न जातिहरूसंग यौन सम्पर्क स्थापित गर्दै आएका र उनीहरूकै दर सन्तानहरू नेपालको तराइ क्षेत्रमा आएर बसोबास गरेका थिए ।

नेपालको कुल जनसंख्याको करीव ६ प्रतिशत थारुहरू विशेष गरेर तराइ क्षेत्रमा कृषि एवं पशुपालन व्यवसायमा नै निर्भर रहेको पाइन्छ । पूर्वी नेपालको थारुहरू र पश्चिम नेपालका थारुहरूमा भौगोलिक विविधताको कारणले गर्दा उनीहरूको संस्कृति एवं भाषामा पनि व्यापक अन्तर रहेको पाइन्छ । पहिरनमा भने केही समानता पाइएको भए तापनि युवाहरूमा आजभोलि बढी आधुनिकता र आफ्नो जातीय उत्थानमा कम दिलचस्पी लिने गरेका हामी पाउछौं । पूर्वी नेपालका थारुहरू सप्तरी, सुनसरी मोरङ र झापामा बहुसंख्यक रूपमा र उदयपुरमा बसोबास गर्दै आएका छन् । पूर्वी नेपालका अधिकांश थारुहरूमा सप्तरीया, मोरडीया, रौतार, हल्दलिया, खरेर, खवास, राजधामी र आजभोलि वाँटरलाइ पनि समावेश गरेका छन् ।

नेपालको तराइ क्षेत्रमा थारुहरू त्यसताका नेपाल प्रवेश गर्दा घना जंगलहरू थियो । त्यसताका औलोको महाप्रकोपले गर्दा मुशिकलले मात्रै थारुहरू जंगली जनावरहरूको अप्रत्याशित भयबाट उनीहरू विमुक्त हुन सकेन । शिकार खेल्ने र त्यसपछि मात्रै कृषि र पशुपालनमा तर्फ उन्मुख भएका थारुहरू नेपालकै आदिवासी हुन् ।

थारुहरूको यस्तो घना आवादी भएको तराइ क्षेत्रमा नेपालको पूर्वी पहाडका १२.९% पहाडे बाहुन-क्षत्रीहरू दुर्गम पहाडमा कृषि एवं पशुपालन गर्दा विभिन्न समस्या र उल्झनमा परेर तराइमा औलो उन्मूलन भएपछि तराइमा प्रशस्त उब्जनी हुने थाहा पाएर यतातिर बसाइँ सरेको हुनुपर्छ । टाठावाठा पहाडे बाहुन-क्षत्रीहरूको अगाडि निधी र अशिक्षित थारुहरू आफ्नो स्वामित्वमा रहेका जग्गा जमीन पनि तिनै क्षुब्धहरूका हातमा सुम्पीदिए । उहिले हात्ती चढेर हिंडने थारुहरू अहिले आएर उनीहरूकै कम्प्या भएर जिउनु परेको विवशतालाई यहाँ प्रष्ट पार्न सकिन्छ ।

पूर्वी नेपालका थारुहरू भारोपेली भाषा अन्तर्गत नै रहेर थारु भाषा बोल्ने गर्दछन् । उनीहरू आफ्नो जातीय उत्थानमा जति जागरूक भएका छन् भाषिक एवं साहित्यिकमा भने अन्य जातिहरूको तुलनामा धेरै पछाडि परेका छन् । थारु भाषा र साहित्य सम्बन्धमा छिटफूट रूपमा केही कदमहरू थारु सांस्कृतिक समाजले अघि सारेका छन् । रेडियो र टेलिभिजनमा थारु भाषाका गीतहरू, टेलि चलचित्र र थारु सांस्कृतिक समाजले आज सम्म ६ वटा गीती क्यासेटको प्रस्तुति गरेको अलावा अरु कुनै उल्लेखनीय कदमहरू चालिएको भने पाइन्दैन । थारु कल्याणकारी संघले थारुहरूको जातीय उत्थान भाषिक एवं साहित्यिक उत्थानको बारेमा केही चासो देखाएको भए तापनि उनीहरूमा रहेको शिक्षाको प्रचार र प्रसारको कमीले गर्दा अघि बढ्न सकेका छैनन् ।

धर्म : थारुहरूको मौलिक धर्म यही हो भनेर किटान गर्न सकिन्दैन । उनीहरू मूर्तिपूजा गर्दैनन् । केही विद्वानहरूले थारुहरू हिन्दु हुन् भनेर भ्रम फैलाएका छन् । थारुहरूमा जुनवेला भूमिपुत्र भएर नेपालको तराइ क्षेत्रमा बसेका थिए कालान्तरमा पहाडे बाहुन-क्षत्रीहरूले कोसेलीस्वरूप ल्याएका चाडपर्व र रीतिरिवाज संग उनीहरू घुलमिल हुन पुगे । बौद्ध विद्वानहरूले गौतम बुद्ध थारु हुन भन्ने कुराको दावी गरिएको भए तापनि थारुहरूको वास्तविक धर्म के हो ? यस सम्बन्धमा खोज हुनु बाँकी नै छ ।

पूर्वी नेपालमा थारुहरूको सांस्कृतिक पहिचान :

पूर्वी नेपालका थारुहरू जुन हिसावले आ-आफ्नो संस्कृति मान्ने गर्दछन् । वास्तवमा उनीहरू श्रमजीवी हुन र परिश्रम गरेर जीवन निर्वाह गर्नुपर्छ भन्ने उनीहरूको धारणा रहेको पाइन्छ । तसर्थ उनीहरू चाडपर्व मनाउन पनि सबै कामकाज र खेतीपाती सकेर वैमौसममा नै गर्ने गर्दछन् । थारुहरूले मनाइने चाडपर्व (पावन) वारेमा निम्नलिखित छन् ।

१. चिरुवा मेला : यो मेला प्रत्येक वर्षको बैशाख महीनाभरी नै मनाइने गर्छ । यही महीनामा ठाउँ ठाउँमा मेला लाग्ने भएको हुनाले घुम्ने एवं मनोरंजन गर्ने गर्छन् र आफ्नो पाहुना इष्टमित्र (मेजमान) हरू बोलाएर खुवाउने गर्छन् ।

२. रशब : यो भदौ महीनाको प्रत्येक आइतवार मनाइने गर्छ । रशब कहिले मनाउने भन्ने कुराको निष्कर्ष भने गाउँकै जेठापाकाबाट निर्णय हुन्छ ।

३. एकादशी व्रत : थारुहरूले आजभोलि टाउकोमा कलश र फूल राखेर एकादशी व्रत पनि मनाउने गर्छन् । यो व्रत मनाउने चलनमा भने कता कता हिन्दुत्वको गन्ध आउछ ।

४. तिला संक्रान्ति : विशेष गरेर माघे सक्रान्तिको दिन सक्खर एवं मुरीको लड्डू बनाएर कन्दमूल राखेर यो पर्व मनाउने गर्छन् ।

विवाह : थारुहरू विशेष गरेर माघ-फाल्गुण एवं वैशाख महीनामा विहे गर्छन् । विहेको लागि वर खोज्ने चलन उनीहरूमा पनि छ । तर आधुनिक थारुहरूको समाजमा प्रेम विवाहको पनि प्रचलन आइसकेको छ ।

काजकृया : थारुहरूको समाजमा मृत्यु संस्कार गर्दा भरसक घर छेउकै खेत तथा वारीमा जलाउने गर्दछन् । मृत्युको समापन भोजमा परपाहुनाहरू बोलाइन्छ । जेठा छोरोले बरखी बार्ने गर्छन् ।

यसको अलावा अंशवण्डा गर्दा एउटै घरलाई भाग लगाएर छुट्याउने गर्दछन् । पश्चिम नेपालका थारुहरूमा भै घृणित संस्कारहरू भने पूर्वी नेपालका थारुहरूमा पाइन्दैन । तैपनि सबैभन्दा विकराल

समस्याको रूपमा रहेको कमैया प्रथाले भने थारुहरू अझै पनि माथि उठ्न सकेका छैनन् । केही प्रतिशत थारुहरू राजनैतिक, सामाजिक, आर्थिक एवं शैक्षिक क्षेत्रमा नगण्य रूपमा अगाडि भए पनि तमाम थारुहरू कमैया नै भएर बाँचीरहेका छन् । थारुहरूको जीवनस्तर उकास्न, जातीय उत्थान एवं भाषिक तथा साहित्यिक उत्थानको निमित्त थारु कल्याणकारी संघ र थारु सांस्कृतिक मञ्चले निर्णायक भूमिका खेल्नुपर्ने टड्कारो रूपले आवश्यक भएको छ । ■

(स्वस्थ्य प्रतिक्रियाको आशा गर्दछु)

भ्रीगु कर्तव्य

ॐ बेखारतन शाक्य, यल

भ्रीसं हालागु ज्ञानमाला म्ये
भ्रीत भिकीगु धर्मया लय्
वनेगु भ्रीपिं लय् लय् तायाः
न्याकेनु जीवन भिंगु लैं ।

नगुया पुचले तिमिला थी थें
थिनाच्चन बुद्ध मानवलोके
खनाच्चंगु भ्रीसं बुद्धया शिक्षा
थिनाच्चन भ्रीगु थ्व लोके ।

स्यनातःपिं भंगत हाले थें
हाःजक हालां मजिल भ्री
थुइका ज्ञानं म्येया थापू
मद्वंक जीवन न्याकेनु भ्री ।

रंङ्गि चङ्गिगु स्वाँमाँ व्वखाय् थें
ज्ञानया माला भ्री व्वखायाः
येका स्वाँया एस कायेथें
हाला थें त्वयक्त्रः भ्री वनेनु ।

आचरण थःगु भिक्र वनाः
न्याकागु जीवन सफल याना
गुलुमुय् सःथें शिष्यन्वी मसः
थाय्क्त्र च्वने भ्री न्वालेमा ।

बुद्धया ज्ञान्ति संन्देन्न न्यंकाः
धर्मया अमृत एस त्वंका
संघया ज्ञान्ति क्षेत्र दयेक्त्र
त्रिरत्नया भजन प्रचाए यायेनु ।

बुद्ध-साहित्यका प्रचारक : भन्ते अश्वघोष

मोहन दुवाल, बनेपा

बनेपाको माटोमा ध्यानकुटी विहारको संस्थापन र निर्माण गर्न भिक्षु अश्वघोषले निकै पसिना बगाउनुभएको छ । बनेपाको पुछारमा परेको ठाउँ, जहाँ फोहोरमैलाको डङ्कुर फालिन्थ्यो, त्यस्तो ठाउँमा ध्यानकुटी विहारको संरचना, स्थापना र निर्माण भयो । त्यस क्षेत्रमा नै अपाङ्गहरूको विद्यालय, बृद्धाश्रम निर्माण हुँदैछ । अचेल त्यस क्षेत्रमा निकै चहलपहल देखिन्छ ।

बनेपामा विकास-निर्माण गर्ने प्रश्नमा आ-आफ्नो ढङ्गको विश्लेषण हुने गर्छ । विकास-निर्माणलगायत राम्रो कामको थालनीमा पनि यसले गरेको र त्यसले गरेको भनी लाञ्छना लगाउने र खुराफाती गर्ने चलन मौजुद छ । ध्यानकुटी विहार होस् चाहे क्याम्पस, अथवा बाटो, मन्दिरकै निर्माणमा होस्, धारेहात लगाउँदै प्रगति छेक्न खोज्नेहरूको बोलवाला यहाँ कम देखिँदैन । रातारात अर्काको प्रगतिमा जलेर ध्वंस सोच्नेहरूको फूर्ति बढेको ठाउँमा विहार निर्माण गर्नु भनेको चानचुने कुरा थिएन । सधैँ-सधैँ आफ्नो रूपलाई बेठेगान बनाएर अर्काको सुन्दर रूपमाथि छिटा छर्किन चाहनेहरूको फूर्ति चढेको ठाउँमा शील, धर्म, चेतना र सामाजिक व्यवहारमा राम्रा भावनाहरूको प्रचार गर्न खोज्नु कम महत्त्वको काम होइन । हो, यस्तै परिवेशले व्याप्त बनेपा नगरको वडा नं. ५ स्थित दछुटोलमा ध्यानकुटी विहारको उद्घाटन वि.सं. २०३० सालमा गराउन सक्रिय भूमिका निभाउने व्यक्तिको नाम हो अश्वघोष भन्ते । हाल यस विहारमा प्रव्रजितदिवस, बौद्धजागरण प्रशिक्षण, बुद्धपूजा, धर्मदेशना, प्रवचन, नैतिक शिक्षा जागरण शिविर सञ्चालित हुन्छन् । राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका धर्मानुयायीहरूको यस विहारमा भीड लाग्छ । यसै सन्दर्भलाई आधार बनाएर म भन्ते अश्वघोषलाई नियालिरहेछु ।

भिक्षुजीवन वरण गर्दा र परीक्षामा उत्तीर्ण हुँदाको क्षण नै मेरो जीवनका सुखद क्षणहरू हुन् भन्न रुचाउने र पहिलो लुगा लगाउँदा निष्कलङ्क महसुस भयो भन्न गौरव गर्ने भन्ते अश्वघोष अर्थात् बुद्धरत्न शाक्यको

जन्म सन् १९२६ महिनामा ललितपुर ओकुबहालमा भएको हो । सानो छँदादेखि नै आफ्नी आमासँगसँगै विभिन्न विहारहरूमा जाँदाजादै भिक्षु प्रज्ञानन्द प्रज्ञारश्मिको सङ्गत उहाँले पाउनुभयो । पछि भिक्षु अमृतानन्दसँगको सत्सङ्गत र उहाँको कुरा सुनेर बुद्धधर्मप्रति आकर्षित हुँदै गएको देखिन्छ । भिक्षु हुने प्रेरणा विशेष गरी लक्ष्मीमाया शाक्य अर्थात् आमाबाट नै उहाँले प्राप्त गर्नुभयो । सन् १९४४ जनवरी महिनामा कुशीनगरबाट भिक्षु अमृतानन्दकै आचार्यत्वमा बुद्धरत्न शाक्य श्रामणेर अश्वघोषको नामले दीक्षा प्राप्त गरी भिक्षु बन्नुभयो । त्यसपछि श्रीलङ्कास्थित भिक्षुहरूको विद्यालयमा महामन्तिन्द परिवेणमा पालीभाषा, बुद्धधर्मको ६ वर्ष र कोलम्बोकै विद्योदय महाविद्यालयमा, मालिगाकन्द गामणी विद्यालयमा २ वर्ष बुद्धधर्मको अध्ययन गरी उहाँले आफूलाई समर्थ भिक्षु तुल्याउँदै लगेको देखिन्छ । श्रीलङ्काबाट अध्ययन पूरा गरी फर्केपछि उहाँले इ.सं. १९५२ मा सारनाथबाट एस.एल.सि. देखि आइ.ए.सम्म उत्तीर्ण गर्नुभएको देखिन्छ र पछि बनारसको हिन्दू विश्वविद्यालयमा बी.ए. सम्मको अध्ययन गर्नुभएको पाइन्छ । यसबापत लागेको सम्पूर्ण अध्ययन खर्च भिक्षु अमृतानन्दले व्यहोरिदिनुभएको थियो ।

“बहुजन हिताय बहुजन सुखाय” नै जीवनप्रतिको दृष्टि बनाउन चाहने भिक्षु अश्वघोष एकजना सफल निबन्धकार पनि हुनुहुन्छ । उहाँले थुप्रै स-साना निबन्धका पुस्तकहरू प्रकाशित गरिसक्नुभएको छ । नेपालभाषामा ५७ वटा पुस्तकहरूका साथै नेपालीभाषामा पनि उहाँका २५ पुस्तकहरू प्रकाशित छन् । अध्ययनशील लेखक अश्वघोषको परिभाषामा साहित्य जीवनको दर्पण हो । उहाँको अम्मल भनेको नै किताब पढ्नु र लेख्नु नै हो । साधारण खानामा रूचि राख्नुहुने उहाँलाई विशेष मन परेको खानेकुरामा रारा चाउचाउ हो । पहिलो लुगा लगाउने ‘तर रातो भन्ते’ को नामबाट प्रसिद्धिसमेत प्राप्त गरिसकेका अश्वघोष रङ्गमा रातो नै

मन पराउनुहुन्छ । गोर्की र प्रेमचन्द्र नै विदेशी साहित्यकारमध्ये मन पराएको बताउने उहाँको लागि स्वदेशी साहित्यकारहरूमध्ये माधवलाल कर्माचार्य र सूर्यबहादुर पिवाः मन पर्छ भन्नुहुन्छ ।

पिता चन्द्रज्योति शाक्य र माता लक्ष्मीमाया शाक्यको कोखबाट जन्मेका बुद्धरत्न शाक्यले वि.सं. २०१३ सालमा सर्वप्रथम बुद्धकै नाममा लेख लेखेर साहित्यमा प्रवेश गर्नुभयो । उहाँका सबैजसो निबन्ध-रचनाहरू सामाजिक व्यवहारका लागि अति आवश्यक व्यावहारिक पक्षका ज्ञानचेतना भएका बुद्धधर्मबाट प्रभावित विचारबाट प्रभावित छन् । सरल भाषामा सरल ज्ञानी मान्छे बनाउने खालका निबन्धहरू लेखन सिपालु निबन्धकार अश्वघोषले थुप्रै निबन्धहरू लेखेर बुद्धधर्मका प्रचारक र लेखक बनेर आफ्नो सार्थकता देखाउनुभएको छ । ने.क.पा. एमालेबाट राष्ट्रिय सभाका लागि मनोनीत हुनुभइसकेका अश्वघोष बुद्ध र माओत्से तुङबाट विशेष प्रभावित हुनुहुन्छ । वि.सं. २०१३ सालमा अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध भिक्षु प्रतिनिधिमण्डलमा सदस्य भई चीनमा जाँदा माओसँग भेट भएको र त्यस बेला नेपालको भिक्षुका नाममा जुन श्रद्धा व्यक्त गरियो त्यसबाट उहाँ विशेष प्रभावित हुनुभएको देखिन्छ ।

पटक-पटक गरी चीनमा धेरै पटक गइसकेका भिक्षु अश्वघोषको विश्लेषणमा चीनमा माओ त्से तुङको पालामा जस्तै शील, चरित्र, देशविकास गर्ने भावना हालका चिनियाँहरूमा छैन । पहिलेजस्तो बौद्धधर्म सुहाउँदो शील छैन, अचेल चीनमा विलाशिता बढेको छ, चरित्र ढास हुँदैछ- उहाँ गुनासो पोख्नुहुन्छ । निकै राम्रो चरित्र उठेको चीनमा यस किसिमको चारित्रिक क्षमता हुँदा मन दुख्छ - सन्दर्भमा उहाँ सुनाउनुहुन्छ । बुद्धकै प्रयोगभूमिजस्तो बनेको चीनमा यस किसिमको स्थिति देखापर्नु राम्रो संकेत होइन- अश्वघोष गुनासो पोख्नुहुन्छ ।

दुःखी-गरीबहरूको सेवामा समर्पित रहिरहन रुचाउने, सामाजिक परिवर्तनका लागि सतनिष्ठाका कथा-प्रवचन दिँदै विचार बाँडिरहने, सधैं अध्ययन र लेखनमा आफूलाई डुबाइरहने भिक्षु अश्वघोषले

बौद्धविहार, समाजभन्दा बाहिर रहेर पनि मान्छे र देशको सेवा गर्नुभएको छ । रौतहट जिल्लाको वागमतीजस्तो ठाउँमा पनि पुस्तकालय खोल्न उहाँले आर्थिक र पुस्तक सहयोग गर्नुभएको छ । दृष्टि र बुधबार जनआस्थालगायत थुप्रै पत्रपत्रिकाहरूमा थुप्रै लेख-रचनाहरू लेखेर सामाजिक चेतनाका राम्रा भावनाहरू उहाँले संप्रेषण गर्नुभएको छ । जनमतको भावनामा साथ दिन सिपालु र सबल समाजसेवक अश्वघोषले विद्यालयहरूमा, पत्र-पत्रिकाहरूमा र अन्य समाजपरक संस्थाहरूमा पनि आफ्नै प्रकारको सहयोग पुऱ्याउनुभएको छ । उहाँले भनेअनुसार अनाथालय खोल्ने उहाँको इच्छा साकार भएको छैन । इच्छा छ, दृष्टि छ, गर्न सकेको छैन, यसमा पीडाबोध हुन्छ- उहाँ भन्नुहुन्छ । - (हाल ध्यानकुटी मै बालआश्रम स्थापना भएको छ । -सं.)

नैतिकताका कथाहरू सधैं भनिरहनुहुन्छ, शीलचरित्रका कुराहरू सुनाइरहनुहुन्छ, तर पनि मान्छेहरूको चरित्रमा सुधार नआएको परिवेश हेरेर उहाँ दिक्क हुनुहुन्छ । भनिरहनुपर्छ, सुने पनि नसुने पनि सत्य बोल्न छोड्नु हुन्न- उहाँ भन्नुहुन्छ । सबै गुणले सम्पन्न त को हुन्छ र ! उहाँले बताएअनुसार उहाँ आफूले पनि सबै व्यवहारमा लागू गर्न सक्नुभएको छैन । मनलाई वशमा लिन सकेको छैन, तरुन्तानतरुन्तै रीस उठ्छ, विचित्रको संस्कारबाट ग्रस्त छु- उहाँ कुरा चपाएर बोल्नुहुन्न । उहाँको चरित्र र व्यवहारमा अरूमा भन्दा सामीप्य छ तर पनि उहाँ आफूदेखि कहिलेकाहीं असन्तोष व्यक्त गर्नुहुन्छ ।

समाज-सुधार गर्ने प्रबल इच्छा भएका कारणले उहाँ बुद्धधर्मबाहेक सामाजिक सुधारका पुस्तकहरू नै बढी अध्ययन गर्नुहुन्छ, लक्ष्य पनि समाज-सुधार भएको कारणले त्यस्तै राम्रा समाज सुधारक काम गर्न मन पराउनुहुन्छ । भिक्षुजीवन गाऱ्हो छ, यस्तै गाऱ्हो जीवन भनेर थाहा पाएको भए शायद म भिक्षु बन्दिनथेँ कि ? भनी आफैँप्रति शङ्काकै दृष्टिले कहिलेकाहीं हेर्न रुचाउने अश्वघोषले जापान, चीन, अमेरिका र क्यानडामा भएका शान्तिसम्मेलनहरू र बौद्धसम्मेलनहरूमा पनि नेपालका तर्फबाट भाग लिनुभएको छ ।

(१) शुद्ध बुद्ध धर्म

सरोज उदास, पोखरा-३

ज्ञान ज्ञानमै सिमित नराखौ
ज्ञानलाई विज्ञान बनाऔ ।
बनोस् विज्ञान सदा महावीर
नबनोस् विज्ञान महा विनाश ।

होइन विजय पराजय
हुन्छ विजय स्वयं जय ।
कृत्य अकृत्य नहेरौ अरूलाई
जानौ सम्झौ आफूले आफैलाई ।

हटाऔ राग र द्वेषको विकार
बनाऊँ सदा मन निर्विकार ।
चित्तको शुद्धीनै परम विकाश
चित्त निर्विकार नै परम प्रकाश ।

नबनौ बाधक आफ्नो र अरूको
बनोस् मंगल दुवैथरिको ।
हुन्छ जहाँ लोक कल्याण कर्म
त्यहि नै शुद्ध बुद्धको धर्म ।

(२) यहाँ

हिंसा, आतङ्क, भ्रष्टाचार ज्यादै बढ्यो यहाँ
मैत्री, दया, सेवा भाव हराउँदै गयो यहाँ
दूराचारीहरूको शक्ति ज्यादै प्रबल भयो यहाँ
सदाचारीहरूको शक्ति ज्यादै क्षीण भयो यहाँ
आडम्बरी र बाह्य्याचारीको उदय भयो यहाँ
यथार्थवादीहरूको संख्या अस्त हुँदै गयो यहाँ
कर्तव्य पालनको कुनै ख्यालै भएन यहाँ
सबै अधिकार मात्रै खोज्ने भयो यहाँ
तीर्थयात्राको मात्रै चाहाना बढ्दै गयो यहाँ
अन्तर्यात्रा गर्ने होसै हराउँदै गयो यहाँ
अन्धभक्तिभै मानिस ज्यादै झुक्ने भयो यहाँ
अनुभवको अभ्यास गर्ने प्रयासै भएन यहाँ
कति चिल्लाए बुद्ध महापुरुषहरू यहाँ
आचरणपरै चिन्तन मनन पनि भएन यहाँ

ध्यानकुटी विहारका संस्थापक भई बनेपामा
हप्ताको २-३ दिन आइरहने भिक्षु अश्वघोषले
ध्यानकुटीको गरिमा र अर्थ राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय
स्तरसम्म फिँजाउनुभएको छ । उहाँले धर्मकीर्ति बौद्ध
अध्ययन केन्द्र काठमाडौँका सल्लाहकार र नेपाल चीन
मैत्री सङ्घका सदस्यसमेत भई सेवा पुऱ्याइसक्नुभएको
छ । त्यस्तै अर्को बौद्ध मासिक पत्रिका 'धर्मकीर्ति' को
२०३० सालदेखि उहाँ प्रधान सम्पादक भई सेवा पुऱ्याउँदै
आउनुभएको छ । हाल उहाँ श्रीघःविहार दायक
परिषद्को अध्यक्ष, सङ्घाराम विहारका संस्थापक,
स्वयम्भू ज्ञानमाला भजन खलःका धर्मनुशासक, युवा
बौद्ध समूह काठमाडौँका धर्मानुशासक भएर पनि सेवा
पुऱ्याउँदै हुनुहुन्छ ।

लुम्बिनी विकास कोषको उपाध्यक्ष पदमा समेत
रही ४ महिना सेवा पुऱ्याइसकेका उहाँले थुप्रैपटक
विदेश गई बुद्धधर्मको प्रचार गर्नुभएको छ । उहाँले
बुद्धधर्ममा पुऱ्याएको सेवा र भावनालाई कदर गरेर थुप्रै
बौद्ध सङ्घ-संस्थाहरूले अभिनन्दन गरेका छन् । उहाँ
भन्नुहुन्छ - खुट्टा अलिकति मात्र दुख्छ, अरू खास रोग
छैन । १०:०० बजेतिर सुत्ने गर्नुहुन्छ, बिहानै ४:००
बजेतिर उहाँ उठ्नुहुन्छ, बिहानैदेखि लेखपढ गर्नुहुन्छ,
धर्मदेशना गर्नुहुन्छ । चीनमा २ वर्षसम्म रहेर क्षयरोगको
उपचार गरेर फर्केका अश्वघोषलाई हाल ७३ वर्षको
उमेरमा छँदा पनि कुनै गम्भीर रोगले अँगालो मारेको
देखिँदैन । उहाँ हाल पनि लेख-रचना नियमित रूपमा
लेख्नुहुन्छ, प्रवचन दिनुहुन्छ, फूलहरू फुलाउनुहुन्छ,
सामाजिक चेतनाका भावना फिँजाउनुहुन्छ । उहाँले
आफ्नो कृतिको मूल्याङ्कन गरेर एक ठाउँमा यसरी
लेख्नुभएको छ: खरानी फोहोर भएता पनि माइदा
भाँडाहरू सफा भएजस्तै मैले लेखेका लेख र
पुस्तकहरूबाट पाठकवर्गले केही ज्ञान हासिल गर्न
सकेको खण्डमा म स्वयं सफल भएको ठान्छु ।

मलाई लाग्छ उहाँका लेख-रचनाहरू
खरानीभन्दा टिकाउ र प्रभावशाली छन् । उहाँ समाजका
एकजना उदाहरणीय लेखक हुनाका साथै सबल
समाजसेवक पनि हुनुहुन्छ । ■

(यो लेख एक वर्ष पहिले लेखिएको हो ।)

अन्तर्राष्ट्रीय जगते बौद्ध धर्म

कनक द्वीप

पश्चिमेली जगत न्ह्यलं चाचां वोबले उमिसं बौद्ध धर्म नं थुयावल । खः जा ग्रीक ल्वापु न्ह्योः सिकन्दरया पासापिसं नं भारते वोबले बुद्ध धर्म थुइकाः युरोप लिहाँ वंगु खः । उपिं धुंका भीस्वंगु शताब्दी लिपा मंगोल व चीन पाखें उमिसं बौद्ध धर्म सयेकल । भींच्यागूगु शताब्दी थ्यसेलिया अफ्र व्यापक जुल । बेलायते च्वंम्ह च्वमि इडविन आरनोल्डया फू सफु “एशियाया ज्योति” दोलंदो चुसेलि थ्व धर्मयात सकस्यां थुइके फत ।

लुमंके बहःगु एशियाया ज्योति धका व च्वमिजुं भी बुद्धयात धाःगु खः । अनंलि मयेजु ल्वाभस्की (रसियन) व वयेक्या पासा क. हेनरी स्टिल वलकट नं श्रीलंकां थेरवादी बौद्ध धर्म सयेका त्रीशरण गमन व पंचशील कया संसारे दक्वो भनं कना ब्यूगु खः । उमिगु थ्व कुतः तस्सकं हे च्वछाय बहःजु । अले २० गू शताब्दी थ्योबले युरोपेलीत सुनां नं मथू धैगु खं नं मदया वन । सकसिकें भी लुम्बनी बूम्ह बुद्धया नां बय् बय् जुल ।

अनंलि जापानी भिक्षुपिं, चिनिया भिक्षुपिं व ल्हासाया रिम्पोछे पिसं नं युरोपे बौद्ध धर्म प्रचार यात ।

न्हापा सम्राट अशोक्या इले नं भारतं बौद्ध मिसन त उखें थुखें बंगु खः । अथे हे रेशमया बनेज्या वंपिं चिनिया तसें नं बौद्ध धर्म कँजुगु खः । उलि जक मखु मंगोलया ल्वापु न्ह्यो ग्यानापुम्ह (Warrior) चंगेज खाँया राज्य विस्तार कथं नं बौद्ध धर्म फैले जुया वंगु खः ।

अनंलि, बेलायत याम्ह अंग्रेजी संघ रक्षित श्रीलंकाय् प्रब्रजित जुयाः संसारे बुद्ध शासनया पश्चिमेली पासा मुना (Friends of the Western Buddhists Order) FWBO दयेका बुद्ध धर्म व्यापक यागु खः । थौ थ्व हे FWBO सच्छि व ख्विगु देशे कच्चा ज्यास दये धुंकल । अथेहे हवाई टापुइ ध्यानकेन्द्र चायेकुम्ह आर.ए. रोशी (धर्मगुरु) न्युयोर्कें बौद्ध सभा चायेकुम्ह पि.के. रोशी पिनिगु नां न्ह्यथने बहः जु ।

१९७० पाखे युरोपे ल्हासाया गेलुपो, काग्युपा, ड्यागमापा, शाक्यापा प्येतां थेने धुंकल । जापानया ध्यानी बौद्धमत Zen. चीनया “चान” कोरियाया “सोन” भियतनामया “थियेन” नं वने धुंकल । अथे हे अन्तर्राष्ट्रीय ख्यलें बौद्ध धर्मया ज्या सना दिइम्ह हामा गोविन्दया “मैत्रेय मण्डल” नं बाँलाः हे जू उलिया दुने पाली भाय्या सफूत फुकं अंग्रेजी भासाय् भाय् हीका दुथ्याके ज्या जुल । बौद्ध धर्म सकस्यां योगु छगू हुनि छु धासा थ्व धर्म दयो लिसे स्वापु मदुगु छगू मानव-सिद्धान्त जूगुलिं न्ह्याम्हेसां कासां सुइतं छुं पंगलः मदु । थौ दोलंदो विदेशी बौद्ध धर्म गुरु पिसं बौद्ध धर्म युरोप, अमेरिका, अष्ट्रेलिया, न्युजिल्याण्ड व दक्षिण अफ्रिकाय् तक्क थ्येके धुंकुगु दु । थ्व हे च्वसुया च्वमिनं बौद्ध धर्म प्रचारया लागि प्रसान्त महासागरया तस्सकं चिकिचा कुगु टापु ‘पोनापे’ तक्क थ्यंगु खः ।

थौ बौद्ध धर्म विश्व सर्वेक्षण याना स्वयेबले मिसनया जोस दुगु mission-spirit धर्म इशाई धुंका बौद्ध हे खः धैगु खं सिइदु ।

अथे हे च्वये न्ह्य थनाम्ह संघरक्षित गुरुया नं गुरु भारतिय भदन्त जगदिश काश्यप नं बुद्ध धर्म अन्तर्राष्ट्रीय ख्यले छ्वयेत यक्वो यक्वो कुतः याम्ह खः । बर्मा, लंका, थाइल्याण्डयापीला वयान यानां क्वचाइ मखु । भिक्षा फवना नया “चरथ भिक्खवे चारिकं” या उद्देश्य ज्वना उखें थुखें दुःख सिया जूपिं भन्तेपिं यक्वो दु । भीथाय् नं थौ तक्क बौद्ध पर्वत धार्मिक कथं हे हना वै च्वंगु दु । सम्यक, बाहा पूजा चैत्य म्हासिका इत्यादी बौद्ध धर्मया प्रतिक श्रद्धाया ज्या इव खः ।

आ विश्वे बौद्ध ध्यान केन्द्रत यक्वो हे चायके धुंकुगु दु । बौद्ध धर्मया सफूत इनेज्या जुया च्वंगु दु । दुःख, अनित्य व अनात्माया सिद्धान्त धुया वै च्वंगु दु । दान, प्रदान जुया वै च्वंगु दु । उकिं युरोपेली । अमेरिकाली अति भौतिक वादी मनू तसें नं “सम्यक

आजीविका" थुइका हःगु जुया च्वन । मध्यम मार्गें वै च्वंगु दु ।

अथे हे थौकन्हे बेलायते "बौद्ध गाँ" Buddhist' Villages त चाला च्वंगु दु । जापानया नारा उद्याने अहिंसाया लकसे चलात deer-park-deers म्हिता च्वंगु दु । शान्ति स्तुप त दयेका च्वंगु दु ।

अथे हे भीसं लुम्बिनीया अन्तर राष्ट्रिय लकसनं न्ह्यथने । विश्व शान्तिया लागि थौं संसारया बच्छि मनु त बुद्धया अमृत वचन कै च्वपिं दु । न्ह्यज्याना न्यो वै च्वपिं दु । संसारया ल्वापु ज्यकेत सकलें चिन्तित जुया च्वंगु इले भीसं इले लानि बले हे न्ह्यलं चायेकेगु कुतः याना वै च्वनागु दु । भीथाय् धर्मोदय सभाया ज्या नं थ्व हे खः । आशा दु, धर्मोदय सभां औपचारिक कथं जक ज्या मयासे बौद्ध प्रतिष्ठान त नं चायेकेमा । सिद्धार्थ विश्व विद्यालय यागु परिकल्पना यात तिबः विइमा ।

पुलां गु खं छको हानं लिसा कया लुमंके । नीगु शताब्दी न्ह्यो इशाई धर्म गुरु इशा मसिह पेशावरं गान्धारे क्वहाँ वया बौद्ध धर्म च्वना वंगु खः । व इलेया इतिहास Jesus in India धैगु सफुलि बयान बिया तःगु दु । अथे हे संसारया यक्वों यक्को विद्वान पिसं येःका काःगु थ्व अनात्मवादी धर्मयात थूःपिसं त्वति मखु । मथू पिसं काइ हे मखु ।

अथेसां संसारया निगूगु धर्मकथं जनसंख्या हे बच्छि मयाक वये धुंकुगु थ्व विश्व धर्मयात भीसं हे मथुल धासा बुद्ध बूगु थ्व देया मनुतयेगु दुर्भाग्य खः । भीसं वा मचायेकुसें मज्यु । अफ्र हानं छको भीसं अरनिको लुमंके बले भीस्वंगु शताब्दीया चीने भीगु वास्तुकलाया डिजायन कथं बौद्ध स्तुप दयेकुगु लुमनि । अले हानं व थें हे महाचीन, मंगोलिया व कोरियाय नापं बौद्ध स्तुप तसें भीगु न्हाये म्वाका तःगु क्येना च्वंगुखनि । बौद्ध धर्म सुथां लाना च्वंगु दनि । ■

यो पनि जाण्ण लायकक्रे समाचार हो

कामको प्रशंसा जपाउँदा गृहिणीहरु दुःखी

मिलिना श्रेष्ठ

क्षेत्रपाटी निवासी रविनाको विवाह गरेको आठ महिना भयो । विवाहअगाडि उनी सिलाइ-बुनाइको सौखिन थिइन् । उनी माइतीमा रहँदा जब कुनै नयाँ कपडा सिलाउने गर्दिथिन्, त्यस समयमा उनका आमाबाबु तथा परिवारका अन्य सदस्यहरूबाट खूबै प्रशंसा पाउँथिन् । उनी आफ्नो प्रशंसा सुनेर खुबै खुशी हुने गर्थिन् ।

तर विवाहपछि उनले आफ्नो कामबाट कुनै प्रशंसा पाउन सकिन्न् । उनले निकै मेहनत गरेर स्वीटर बुनेर जेठाजुको छोरीलाई उपहार दिइन्, स्वीटर राम्रो पनि थियो । तर परिवारका कसैले पनि प्रशंसा गरिदिएन, जसले गर्दा उनको उत्साह विस्तारै समाप्त भएर गयो ।

सानेपा निवासी शुभा साहीको पनि यस्तै अनुभव छ । उनका पति ज्ञानेन्द्र साही श्रीमतीको कामकाजमा हरेक दिन गल्ती देखाउन पछि पर्दैनन् । उनी चित्त दुखाउँदै भन्छिन् - 'कुनै दिन तरकारी नमीठो भएमा र घर अलि फोहोर देखिएमा श्रीमान्को पारो चढ्न थाल्छ ।' उनी भन्छिन् - 'मेरो त श्रीमान्बाट कामको प्रशंसा पाउने चाहना त सपना नै भयो । मीठो पकाएमा पनि दुई शब्द मीठो भएछ नभनी बरू उहाँ मीठो खाना पकाउनु पत्नीको कर्तव्य नै हो भन्नुहुन्छ ।'

उनी अगाडि भन्छिन् - 'श्रीमान् अफिस जानासाथ घरको कुनाकुना सफा गर्ने गर्दछ तर अफिसबाट घर फर्केपछि उहाँको कुनै प्रतिक्रिया नै हुँदैन, बरू चिया-खाजा खाएर आफ्नै काममा व्यस्त हुनाले म त निराश नै हुन्छु ।'

प्रशंसा पनि सफलताको सिँढी हुनाले प्रशंसामा कन्जुसी किन ? शुभा प्रश्न गर्छिन् । यस्तै बानेश्वर निवासी गृहिणी बिना शर्माले त श्रीमान् र परिवारबाट कुनै किसिमको प्रशंसाको आशा नै राख्न छोडिसकेकी छिन् । उनी भन्छिन्- 'मेरो घर-परिवारका सदस्यहरूको विचारमा प्रशंसा उसको सामुन्ने गर्नुहुँदैन, चाहे त्यो सुन्दरता होस् वा कार्य कुशलताको ।'

बिना भन्छिन् - 'मेरो सासूको विचारमा त सामुन्ने प्रशंसा गर्नाले म घमण्डी हुन्छु । मेरो सासूको यस्तो सोचाइ साँच्चै भन्नु भने राम्रो होइन भन्ने धारणा मेरो छ । उनको सोचाइमा उचित समयमा गरेको प्रशंसाले त भन्नु मनोबल बढ्छ र उत्साहले काम गर्न मन लाग्दछ । व्यक्तिको कार्यमा मात्र ध्यान नदिई बरू राम्रो कुरामा बढी जोड दिएमा सो व्यक्तिको कार्य कुशलता बढ्न सक्ने उनको विचार छ ।'

बिना अगाडि बताउँछिन्- 'वास्तवमा आफ्नो कामको प्रशंसाको आशा बच्चाले समेत गर्दछ । कोही व्यक्ति इप्थाले गर्दा अर्काको प्रशंसा नगर्ने र कोही प्रशंसाको महत्त्व नै नबुझ्ने हुन्छन् ।'

उनको विचारमा यदि आफूले आफ्नो योग्यताको प्रशंसा पाउने चाहना राख्दछ भने अरूको प्रशंसा गर्ने गुण पनि सिक्नुपर्ने हुन्छ, किनकि प्रशंसा नै उत्साह, जोस र प्रगतीको 'टोनिङ' हो । ■

(सं.- कुनै पनि कार्यको प्रशंसा र मुन्यांक हुनु आवश्यक त छ । तैपनि मुन्यांक र प्रशंसाको साथ आशा र सोभमा परी गरिने कार्यलाई बुद्ध शिक्षानुसार निस्वार्थपूर्वक निर्मल हिसले गरिएको कार्य भन्न सकिन्छ ।) साभारः नेपाल समाचारपत्र

सुभाय्

तारण वहादुर शाक्य

बुद्ध धर्मया स्थापनाकालयात भीसँ म्हसिइके मफुसां गौतम बुद्ध पस्चात् वसपोलयागु देन स्वरूप बुद्ध धर्मयागु थुलि ब्यापक प्रचार जुलकी संसारे बुद्ध धर्मया महिमा हरेक क्षत्रेहे लाः वन । राजनैतिक, धार्मिक साँस्कृतिक व व्यक्तिगत जीवने व्याप्त थ्व धर्म खना ईर्ष्या (द्वेष) जाया थ्व धर्म न्हंकेगु कुतः यागु जुया चोन । लडाईं ज्वीबले छ्चाखेरं हमला याइथें सामुहिक कथं व्यक्तिगत कथं, प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष दुने पिने छ्चाखेरं हमला याना नचुक स्यंका ब्युगु नेपाया बुद्धधर्म अझ भीसँ सिइकंः हे निम्ह पेम्ह चुली होपीं भिक्षुपिनित राणा सरकारं तकनं पितना छोल । अथे योयोपिनिसं योयोथे याका चोनापी भी बुद्ध धर्मावलम्बीपीं स्यायमसः स्याकाचोने सःपीं जुयानं ई हिला वं कथं विश्वन्यकं हे लप्पुः जोना थना भ्रु धाय्का हया चोंगु भिसँ वाः चाय्का चोनागु दु । थथें जागु इले नं भीसँ न्ह्योवेकानतुं चोन धासा बुद्ध धर्म व बुद्ध धर्मावलम्बीपीं नेपाे तनावना मेगु देश माः ज्वी माली । थ्व विचायात मखँ पहः याय् मज्यूगु ताय्का चोना ।

नेपाले बुद्धधर्म सम्बन्धे सिइकेगु थुइकेगु मालेगु, लुइकेगु यकों यकों खानी दनी गुली माल उलिहे लुइगु थ्व दे बुद्धोदय दे खः । गुलीखे माला चोंगु नं दु गुलीखे लुया वया चोंगु नं दु गुलीखे संरक्षण विइमागु अवस्थाय् दुसा गुलीखे सदाँया लागि लोप जुया वने त्यंगु नं दु । थथे बुद्ध धर्म सम्बन्धी यको माला लुइके दनीगु भीगु दे यात विश्वं हे महत्व बिया चोंगु दु ।

०५६ चैत्रया छन्हु श्री हिरण्यवर्ण महाविहार तारेमाम संघ नागवाहायात बुसिनोकाई “रेङ्गेजी या अध्यक्ष भाजु श्री जगत राज शाक्यजुयागु छपौ प्राप्त जुल । पौ कथं बैशाक १ गते लुम्बिनी भजन यायगु, २ गते सकर हावाया दयेपे (चिहाने) मोक्ष प्राप्तीया कामनायाना भजन यायगु, कनक मुनी बुद्धया जन्मस्थल निकली हवाय् अशोक स्तम्भ दर्शन यायगु । अनं लिहाँवया ऋकुच्छन्द बुद्धया जन्मस्थल कुदान धयागु थासे गन भगवानबुद्धया काय् राहुलयात प्रव्रजीत यायत शुद्धोधन महाराजां विहार देका ब्यूगु भग्नावशेष दर्शन

यायेगु । अनं वया कपिलवस्तुले बुद्धया वंशज राज प्रशादया भग्नावशेष दर्शन याना वहनी धम्मवति गुरुमाँ यागु विहारे भजन यायगु । बैशाक ३ गते बुद्धयागु अस्थि संरक्षीत याना तःगु स्तुपया रूपे भीगु न्ह्योने आनं धस्वाना भीत न्ह्योलं चायके विइत बुद्धया महिमा कना चोंगु राम ग्राम धयागु थासे भजन यायगु । थथे भजनया माला जोना हिसिदयानं न्ह्याइपुगु कार्यक्रम खना पौयात सहर्ष स्विकारयाना जिपी ज्याभो पुवंका लिहाँ वया ।

लुम्बिनीला तःक मछिहे वने धुनगु ख । गथे न्हापा आनं अथेहे मायादेवी देगः स्यंकीपिला भीसँ खन तर देकिपिं मदया चोन । मायादेवी मन्दीरया सिमा कोथलेगु इच्छा याःपिला मुसुकाज्वी । सिमा पिइपीं मदया लुम्बिनी भिगु दृष्टि हे भिं भाय् मभाय् दना चोन । कार्यक्रम पुवंका लिहाँ वयावले स्वन्हया उपलब्धि छु धका माला स्वयावले सकरहवाया घटना हे महत्वपूर्ण ताल । अन थ्यंका हेराकाजी सुइका पाखें सकरहवाया घटना उलेज्या याना विज्यात । “महानाम शाक्यया बेजातम्ह च्यो कलाः पाखें दुम्ह वासवखतियाया काय् विदुधभ धयाम्हेसिनं बुद्धयागु पाले नं नी चीया खँ नुग स्याका व जुजुजुल धासा शाक्यत स्याना विई धका संकल्प यागु जुया चोन । धाथें व जुजु जुइवं गुदोव गुसव गुइगुम्ह शाक्यत स्याना अन देपे (चिहाने) थुना विलहं । व थाय् छगु तः धंगु पलेस्वाँ पुखुया रूपे भीगु न्ह्योने दनी । थन यानागु ज्ञानमाला भजनया रस हे मेकथं ताल । नीन्यासदँ लिपा भीगु पुर्खा न्हनी मखु धका कसे मृत आत्मा तेगु प्रत्येक जन्मे दुरभिक्ष मज्जूसे याकनं मोक्ष प्राप्त जुइमा धका भाव विभोर जुया शान्त वातावरणे जूगु भजनं कामना जुल ।”

थथे मस्युगु खँ सिइकेगु व मखंनीगु थाय् खंके दूगु भिंगु ई तालाका फक्वो माक्वो सेवा तकं प्रदान याना सम्यक् दृष्टिं खंका विज्यागुलीं जिपिं सकल तारेमाम संघ नागवाहा पाखें श्री अध्यक्ष जगतराज शाक्यजु व वसपोलया फुक ग्वाहाली ब्यूपीं दूज पिनित जिमिसं स्वच्छ मनं आपाल सुभाय् दे छाया । सुभाय् ।

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठीको नियमित शनिवारिय कार्यक्रमहरू

२०५७ श्रावण ७ गते ।

विषय : इतिपि सो भगवा विज्जाचरण सम्पन्नो
रिपोर्टर : श्याम लाल चित्रकार

उक्त दिन कुनै वक्ताले तोकिएको विषयमा आफ्नो विचार प्रस्तुत गर्ने नभई धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठिको सदस्यहरू बीच उपरोक्त विषयमा छलफल भएको थियो । छलफलमा श्री अशोक चित्रकार र सुश्री उमा मानन्धरले विषय वस्तुमा प्रकाश पार्नु भयो । संचालक श्यामलाल चित्रकारले प्रश्न प्रतिप्रश्न गरी छलफललाई अगाडि बढाउनु भएको थियो । छलफलको अन्तमा मदन रत्न मानन्धरले टिप्पणी गर्दै अस्पष्टकुरामा स्पष्ट पार्नु भयो । प्रस्तुत विषयको सारांश यस प्रकार छ ।

बुद्ध वन्दनामा उल्लेखित नौ वटा गुणहरू मध्ये "विज्जाचरण" एउटा गुण हो । उहाँ भगवान विद्या र आचरणले युक्त हुनुहुन्छ । यहाँ बुद्धलाई भगवान भन्नुको अर्थ सर्वशक्तिमान र संसारको श्रृष्टिकर्ता इश्वरको रूपमा होइन । राग द्वेष र मोहलाई भग्न गरि सक्नु भएको आदर सुचक र गौरव सुचकको रूपमा बुद्धलाई भगवान भनिएको हो । भगवान बुद्धले नजानेको भनेको केहि छैन । उहाँ सर्वज्ञ हुनुहुन्छ । उहाँले जान्नु भएको विद्या निम्न आठ प्रकारमा विभाजन गरिएको छ ।

१. दिब्बचक्षु विज्जा = टाढा, नजिकको स्थूल तथा अति सुक्ष्म पदार्थ देख्न सकिने विद्या ।
२. पुब्बेनिवास विज्जा = पहिला पहिलाको जन्मको कुरा थाहा पाउन सकिने विद्या ।
३. आसवक्खय विज्जा = आश्रव क्षय गर्ने अरहत मार्ग विद्या ।
४. दिब्बसोत विज्जा = टाढा नजिकको केहि वाधा विना सुन्न सकिने विद्या ।
५. इद्धिविध विज्जा = अनेक प्रकारको ऋद्धि देखाउन सकिने विद्या ।
६. चेतोपरिय विज्जा = अरुको मनको कुरा थाहा पाउन सकिने ज्ञान ।
७. मनोमयिद्धि विज्जा = मनले चिताए जस्तै पुन्याउन सकिने ज्ञान ।

८. विपस्सना विज्जा = अनित्य, दुःख र अनात्म जस्तै नामरूपको सबै धर्म थाहा पाउन सकिने विद्या ।

उपरोक्त आठ विद्या अनुकुल भगवान बुद्धले सबै प्राणी प्रति कृपा राखी विचरण गर्नु हुन्छ । उहाँले मन, वचन र शरीरले सधैँ शुद्ध र कुशल आचरण गर्नु हुन्छ । भगवान बुद्धले गर्नु हुने १५ प्रकारको 'चरण' यस प्रकार छन् :-

१. शील संवर = शीलमा प्रतिस्थित हुनु ।
 २. इन्द्रिय संवर = इन्द्रियलाई नियन्त्रण गर्नु ।
 ३. भोजने मत्तञ्जुत्ता = भोजनमा मात्र ज्ञान राख्नु ।
 ४. जागरियानुयोग = जागृत भई राख्नु ।
 ५. सद्धा = त्रिरत्न, कर्म र कर्मफललाई विश्वास राख्नु ।
 ६. सति = कुशल कर्ममा समेत प्रमादी नभई सधैँ होस राख्नु ।
 ७. हिरी = दुराचरणमा लाज मान्नु ।
 ८. ओत्तप्प = दुराचरणमा भय मान्नु ।
 ९. बाहुसच्च = धेरै ज्ञान शीपका कुरा थाहापाउनु ।
 १०. वीरिय = कुशलकर्ममा उद्योगी भई राख्नु ।
 ११. पञ्जा = लौकिक, लोकतर हरेक विषयमा विशुद्ध ज्ञान राख्नु ।
- १२ पठमज्झान, १३ दुत्तियज्झान, १४ ततियज्झान, १५ चतुत्थज्झानमा लीन भइ राख्ने ।

२०५७ असार २४ गते ।

विषय : बुद्ध शासन र संगायना

वक्ताको नाम : भिक्षु बोधिज्ञान

रिपोर्टर : श्रीमती सावित्री चित्रकार

श्रद्धेय भिक्षु बोधिज्ञानले उक्त दिन "बुद्ध शासन र संगायना" विषयमा दिनु भएको प्रवचनमा छोटकरी रूपमा बुद्ध जीवनीको साथै बुद्ध शासन चीर स्थायी गर्न संगायनाको महत्व तथा संगायनामा प्रमुख भूमिका निर्वाह गर्ने प्रमुख व्यक्तित्वहरूको चर्चामा केन्द्रीत रह्यो । प्रवचनको छोटकरी विवरण यस प्रकार छ ।

कपिलवस्तु राज्यका शुद्धोधन महाराजको छोरा सिद्धार्थ कुमारले २९ वर्षको उमेरमा गृहत्याग गरी प्रव्रजित हुनु भयो । ज्ञानको खोज गर्दै ३५ वर्षको उमेरमा उहाँले बुद्धत्व लाभ गर्नु भयो र बुद्ध हुनुभयो । कृष्णामयी भगवान बुद्धले परम सुख "निर्वाण" अवस्थासम्म पुन्याउने ज्ञान आफुमा मात्र सिमित नराखी बहुजन

हिताय बहुजन सुखायको लक्ष्य लिई ४५ वर्ष सम्म धर्म प्रचार गर्नु भई ८० वर्षको उमेरमा महापरिनिर्वाण हुनु भयो । यो खबर ७ दिन पछि पावाबाट कुशीनगर तर्फ आइरहेका महाकाश्यप महास्थवीर र उहाँका अनुयायी भिक्षुहरूले थाहा पाउँदा उहाँहरूले साह्रै विलाप तथा दुःख मनाए । तर तिनहरूमध्ये शुभद्र भन्ने एउटा बुढो भिक्षुलाई केहि दुःख लागेन बरु उल्टै खुशी भए । यो देखेर महाकाश्यप महास्थवीरले बुद्ध धर्म स्थायित्वको लागि संगायना गर्ने अठोट गर्नु भयो । मगध राजा अजातशत्रुको संरक्षकत्वमा अभरा पहाडको सत्तपर्णी गुफामा ५०० अरहत भिक्षुहरू सामेल भएको उक्त प्रथम संगायन महाकाश्यपको सभापतित्वमा इ.पू. ४८३ मा ७ महिना सम्म संचालन भयो । उक्त संगायनामा विनय सम्बन्धी उपालि भिक्षुले र धर्मसम्बन्धी आनन्द भिक्षुले जवाफ दिनु भएको थियो । बुद्ध भासित ८२००० र अन्य भिक्षुहरू भासित २००० गरी जम्मा ८४००० धर्म स्कन्ध आधिकारिक रूपमा तयार भयो । जुन अहिले सम्म लिखित त्रिपिटक गन्धमा सुरक्षित छ । त्यसपछि बुद्ध धर्म शुद्ध गर्ने, धर्मप्रचार गर्ने, विनय संशोधन गर्ने विभिन्न उद्देश्यहरू लिई विभिन्न मतमतान्तरका भिक्षुहरूले भारत, श्रीलंका, बर्माका पटक पटक संगायनाहरू गरिए । तर धेरवादीहरूले वैशाली इ.पू. ३८३, पाटलीपुत्र इ.पू. २४८, श्रीलंका इ.पू. ५९, बर्मा सन् १८७१, र बर्मा सन् १९५४ मा भएको संगायनाहरू समेत जम्मा ६ वटालाई मात्र मान्यता दिएका छन् । बुद्ध धर्म चीर स्थायी गर्न धेरै व्यक्तिहरूको योगदान रहेको छ । तर सम्राट अशोक, कनिश्क राजा, राजा मिलिन्द त्यस्तै भिक्षुहरूमा नागसेन, महेन्द्र, बुद्धघोष, बिसौ शताब्दीमा आएर भिक्षु धम्मपालको योगदानहरू अविस्मरणिय छन् । बुद्ध जन्मेको नेपालमा बुद्ध धर्मको प्रचार प्रसार र अनुयायीहरू जति हुनुपर्ने हो त्यति हुन सकेको छैन । आआफ्नो स्थानबाट सक्दो योगदान दिन अपेक्षा गरिएको छ ।

२०५७ आषाढ ३१ गते ।

विषय : परिमाणात्मक अनित्य र गुणात्मक अनित्य रिपोर्टर : धनभाजु मुनिकार

यस दिन गोष्ठीका सदस्य सोभियतरत्न तुलाधरले “परिमाणात्मक अनित्य र गुणात्मक अनित्य” को

विषयमा प्रवचन दिनु भएको थियो । आफ्नो विषय अघि बढाउने क्रममा उहाँले भन्नुभयो विभिन्न वैज्ञानिक तर्कहरू प्रस्तुत गर्दै यस संसारमा रहेका सबै सजिव तथा निर्जिव वस्तुहरू, खाने लाउने बस्ने तौर तरिका, भाषा धर्म जातिय अस्तित्व, मानव जीवनमा आइपर्ने शुखद तथा दुखद क्षणहरू, यस्तै एटम देखि सौर्यमण्डल सम्म इत्यादि सबै अनित्य छन्” ।

यस संसारमा रहेका हरेक वस्तुहरू आफैमा परिवर्तन शील छन्, अनित्य छन् । यसलाई परिवर्तन गर्न कुनै अर्को दैविय शक्तिको आवश्यकता पर्दैन भनेर बुझ्न सकेमा हामीमा केहि मात्रामा भएपनि सम्यक दृष्टि छ भन्ने कुरा बुझ्नु पर्छ-

अनित्यलाई सैद्धान्तिक रूपमा १. उदय व्यय अनित्य, २. प्रतीत्य समुत्पाद अनित्य र ३. अनात्म अनित्य गरि तीन भागमा विभाजन गर्न सकिन्छ । यस्तै दैनिक व्यवहारमा प्रयोग हुने हिसाबले परिमाणात्मक अनित्य र गुणात्मक अनित्य गरि दुई हाँगामा विभाजन गर्न सकिन्छ ।

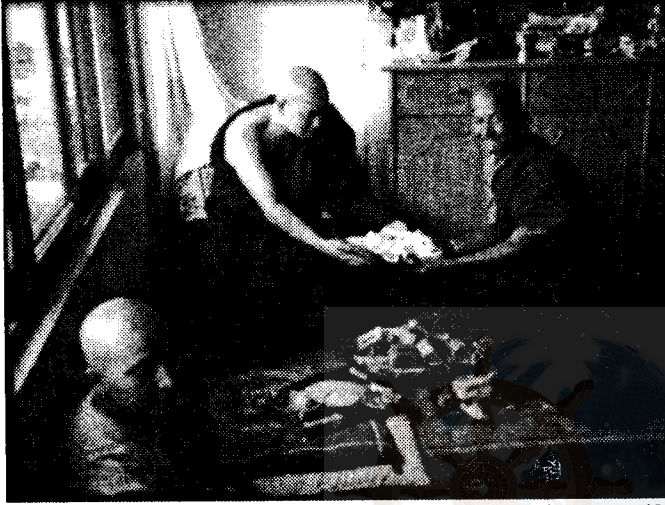
परिमाणात्मक र गुणात्मक अनित्य दुई बेगलाबेगलै विषय भएता पनि दुवै एक अर्कोमा परिपूरक छन् । उदाहरणको लागि यदि अध्ययन गोष्ठीको कक्षामा गुणवान, शीलवान र असल व्यक्तिहरूको सहभागिता भइदिएमा त्यसबाट प्रभावित भइ अरू व्यक्तिहरू पनि सहभागि हुन उत्प्रेरित हुन्छन् जसले गर्दा गोष्ठीको सदस्य संख्या वृद्धि गर्ने क्रममा जस्तो सुकै मानिसलाई पनि सदस्यता दिएमा गोष्ठीको गुणात्मकतामा हास आउन सक्दछ । यसरी गुणात्मक र परिमाणात्मक हेरफेरले गर्दा एकले अर्कोमा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्दछ । र कुनै एक पक्षलाई मात्र जोड दिँदा त्यो अतिमार्ग हुन जान्छ र त्यसले नकारात्मक असर पार्दछ ।

त्यसैले हामीले कुनै एक पक्षलाई मात्र जोड नदिई दुबैलाई आवश्यक मात्रामा जोड दिनु पर्दछ । यसो गरेमा मात्र हामी सफल हुन सक्दछौं । भगवान बुद्धद्वारा निर्देशित मध्यम मार्गको मूल आशय पनि यही नै हो ।

त्यस दिन श्यामलाल चित्रकारले कक्षा संचालन गर्नु भएको थियो ।

प्रव्रज्या, उपसम्पदा कार्यक्रम

काठमाडौं स्थित ज्याथाका पूर्णवहादुर मिति २०५७ श्रावण २ गतेका दिन प्रव्रजित प्रजापती अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध भावना केन्द्र संखमूलमा (त्यागी) हुनु भई श्रामणेर पञ्जारत्न हुनु भएको छ ।

अ.भा.के. संखमूलमा पूर्णवहादुर प्रजापती उपसम्पदा पछि दाब गर्दै

प्रव्रज्या कार्यक्रममा
उपाध्याय गुरु, मूल गुरु,
कम्मवाचा गुरु लगायत
उपस्थित भिक्षुहरूको
नामावली यस प्रकार
रहेको छ ।

मूलगुरु - भिक्षु उ सुजनपिय
उपाध्याय गुरु - श्रद्धेय भिक्षु बुद्धघोष महास्थविर
कम्मवाचा गुरु - भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर
अन्य उपस्थित संघ -
भिक्षु सुगत मुनी, भिक्षु चन्दिमो, भिक्षु थानसेट्ट,
भिक्षु वोधिज्ञान, भिक्षु निग्रोध, भिक्षु सुशील,
भिक्षु शोभन, भिक्षु धम्म पिय (भारत)
भिक्षु उदयभद्र,
भिक्षु वीमलकीर्ति, भिक्षु सुगतानन्द (भारत),
आदि गरी जम्मा १४ जवान भिक्षु संघको
उपस्थिति थियो ।

अ.भा.के. संखमूलमा पूर्णवहादुर प्रजापती उपसम्पदा हुँदै गएको

बिराटनगरमा आषाढ पूर्णिमा

यहि २०५७ श्रावण १ गते आइतवार आषाढ पूर्णिमाका दिन महामानव गौतम बुद्धसंगै सम्बन्धित (धर्मचक्र दिवस, गर्भ प्रवेश, वर्षावास) पावन दिनको उपलक्ष्यमा यस संघद्वारा रक्तदान कार्यक्रमको आयोजना गरीयो । उक्त कार्यक्रममा जम्मा २१ जना रक्तदाता ज्यूहरू द्वारा “रक्तदान-जीवनदान” को निम्ती रगत प्रदान गर्नुभई सहयोग गर्नु भयो । सहयोग गर्नु हुने रक्तदाताज्यूहरू १. श्री रविन्द्र राज राई २. श्री भरत वैद्य, ३. राजेश मानन्धर, ४. श्री राजेश ताम्राकार, ५. श्री विश्व शाक्य ६. श्री राजु ताम्राकार, ७. श्रीमती सन्जु शाक्य, ८. श्री रोशन ताम्राकार ९. श्री दिपेन्द्र अमात्य १०. श्री महेश ताम्राकार, ११. श्री मन्तोष तण्डुकार, १२. सुश्री अमिता ताम्राकार, १३. श्री लव ताम्राकार, १४. श्री राम प्र. नेपाल, १५. श्री सुनिल श्रेष्ठ, १६. श्री सुजन प्रधान, १७. श्री फिरोज घिमिरे १८. श्री सुमन हल्वाई १९. श्री दिपक तुलाधर, २०. श्री सुजन तुलाधर र २१. श्री लक्ष्य प्रधान ।

उक्त कार्यक्रममा प्रमुख अतिथि श्री लालधन शाक्य ज्यूद्वारा आषाढ पुर्णिमा र ६ जोग बारे प्रकाश पार्नु भयो । उपासक श्री धर्म कुमार हल्वाईज्यू द्वारा रक्तदान बारे प्रकाश पार्नु भयो । त्यसैगरी विराट बौद्ध संघका का.वा. अध्यक्ष श्री मोहन शाक्य, उपासिका संघका अध्यक्ष श्रीमती लक्ष्मी प्रधान ज्यूहरूले पनि आ-आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्नु भयो ।

रक्तदान कार्यक्रममा सहयोग गर्नु हुने महानुभावहरूमा स्व. डम्बर ब. श्रेष्ठको मुण्य स्मृतिमा छोरा-बुहारी श्री सुदर्शन ब. श्रेष्ठ, श्रीमती कपीला श्रेष्ठ, साथै श्री दिलिप ताम्राकार, श्री कृष्ण कु. श्रेष्ठ, श्री आनन्द ताम्राकार, श्री नेमकृष्ण ताम्राकार र श्रीमती देवि माया ताम्राकार ज्यूहरू हुनुहन्थ्यो ।

उक्त कार्यक्रम यस संघका अध्यक्ष श्री मोहन ताम्राकार ज्यूको अध्यक्षतामा सम्पन्न एवं धन्यवाद ज्ञापन व्यक्त गर्नु भयो । उक्त कार्यक्रमको संचालन संघका उपसचीव श्री विश्व शाक्य एवं रीपोटीङ्ग

श्री सुजन प्रधान ज्यू हरू द्वारा सम्पन्न गरियो । सहयोगको लागि धन्यवाद ! “भवतु सब्ब मंगलम”

बनेपा ध्यानकुटीमा बाल आश्रम

ध्यानकुटी विहार बनेपा र मैत्री केन्द्र (Metta Centre) को संयुक्त आयोजनामा ध्यानकुटी विहारमा बाल आश्रम स्थापना गरिएको छ । बनेपा न.पा.का प्रमुख डा. सुरेन्द्र बहादुर बादे श्रेष्ठले २०५७ श्रावण २८ गते शनीवार उक्त आश्रमको उद्घाटन गर्नुभएको थियो । आर्थिक अवस्था कमजोड र असहाय बालबालिकाका लागि व्यवस्थित बसोबासको व्यवस्था गरिएको उक्त आश्रममा हाल १० जवान असहाय केटीहरू रहेका छन् ।

उक्त कार्यक्रममा बोल्नु हुँदै बनेपा न.पा.का मेयरले सामाजिक सेवा जस्तो राम्रो कार्यमा आफूले सक्दो सहयोग पुऱ्याउँदै जाने दृढता व्यक्त गर्नुभयो ।

मन्तव्य व्यक्त गर्ने क्रममा धम्मवती गुरुमांले बच्चा जन्माउन बरु सजिलो होला, जन्मिएको बालकलाई लालन पालन गरी हुर्काउन त्यतिनै कठिन छ । त्यसकारण यस्तो कठिन समाज सेवा कार्यमा सहयोग गर्न आवश्यक छ भन्नु हुँदै उहाँले पनि यस कार्यको लागि रु. १०,०००/- (दश हजार) रकम सहयोगको रूपमा प्रदान गर्ने बचन दिनु भयो ।

यसरी नै आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्ने क्रममा भिक्षु अश्वघोष महास्थविरले आफ्नो दिवास्वप्न सफल भएको कुरा व्यक्त गर्नु हुँदै हर्ष प्रकट गर्नु भयो । उहाँले ५ जवान बालिकाहरूको खाना खर्च व्यहोर्ने वचन दिनुभयो । मैत्री केन्द्र (Metta Centre) का अध्यक्ष पियरत्न महर्जनले यस्तो बाल आश्रम संचालन गर्नको लागि ध्यानकुटी विहारको सहयोग प्राप्त भएकोले यस कार्यलाई अगाडि बढाउन यथेष्ट हौसला मिलेको विचार व्यक्त गर्नुभयो ।

यसरी उक्त समारोहमा लोकदर्शन वज्राचार्य र भिक्षु धर्ममूर्तिले पनि बाल आश्रमको बारेमा आ-आफ्नो मन्तव्यब्यक्त गर्नु भएको थियो भने म्यानमार (बर्मा) का राजदूत उ पी ओएले रु. ५०००/- आर्थिक सहायता पनि प्रदान गर्नुभएको थियो ।

बाल आश्रम ध्यानकुटी संचयकोषलाई सहयोग

१. भाइराजा, बसुन्धरा तुलाधर	रु. २५०००/-
२. सिगापुर साथी कुसुमा देवी	रु. १५०००/-
३. पियरत्न महर्जन	रु. ११०००/-
४. धम्मवती गुरुमाँ	रु. १००००/-
५. भिक्षु अश्वघोष	रु. १००००/-
६. म्यानमार राजदूत ऊ. पी ओए	रु. ५०००/-
७. रत्न मान सिंह तुलाधर, नागपोखरी	रु. ५०००/-
८. अनीरा तण्डुकार	रु. ४५५०/-
९. सत्यनारायण मानन्धर, वटु	रु. २०००/-
१०. भिक्षु धर्ममूर्ति	रु. १०००/-
११. गोपाल महर्जन	रु. १०००/-
१२. सत्यना शाक्य	रु. १०००/-
१३. दीपंकर श्रेष्ठ	रु. १०००/-
१४. रत्नलाल मानन्धर, भक्तपुर	रु. १०००/-
१५. धर्मकीर्ति पुलां पुचः	रु. १०००/-
१६. धनबहादुर नकर्मि, ढल्को	रु. १०००/-
१७. भिक्षु मिलिन्द संघाराम	रु. ५००/-
१८. भिक्षु संघरक्षित संघाराम	रु. ५००/-
१९. केन्द्रिय दायक परिषद	रु. ५००/-

बाल आश्रममा भोजन दान गर्नेहरू धर्मकीर्ति पुलां पुचः, केन्द्रिय दायक परिषद ।

युवक बौद्ध मण्डलको साधारण सभा

ललितपुर । युवक बौद्ध मण्डल नेपालको ३८ औं साधारण सभा समापन भएको समाचार छ । मण्डलका धम्मानुशासक एवं अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरको प्रमुख आतिथ्यमा सम्पन्न भएको उक्त सभामा साँस्कृतिक उप-समितिका सदस्यहरूले स्वागत गान प्रस्तुत गरी उपाध्यक्ष अशोकमान शाक्यले स्वागत भाषण गर्नुभएको थियो ।

मण्डलका निवर्तमान अध्यक्ष एवं बौद्ध स्कूल परियोजनाका संयोजक सुचित्रमान शाक्य, मण्डलका वरिष्ठ सल्लाहकार एवं धर्मोदय सभाका अध्यक्ष लोकदर्शन वज्राचार्य वरिष्ठ सल्लाहकार एवं ललितपुर उप-नपाका भूतपूर्व मेयर वेखामान शाक्य, मण्डलका सल्लाहकार, एवं ललितपुर उपनपाका मेयर बुद्धिराज बज्राचार्य, ललितपुर क्षेत्र नं २ का सांसद कृष्णलाल महर्जनले उक्त कार्यक्रममा आ-आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएका थिए । उहाँहरूले बुद्ध धर्मका साथै आउँदो जनगणनामा बौद्धहरूको तथ्यांक सही ढंगले समावेश हुनुपर्ने मन्तव्य व्यक्त गर्नु भएका थिए ।

भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरले धर्मदेशना गर्नु भएको उक्त कार्यक्रममा महा सचिव राजेश शाक्यले वार्षिक

रिपोर्ट र कोषाध्यक्ष सुनिल वज्राचार्यले आर्थिक रिपोर्ट प्रस्तुत गर्नुभएको थियो ।

मण्डलका अध्यक्ष चन्द्रमान शाक्यको सभापतित्वमा उक्त कार्यक्रम सम्पन्न भएको थियो ।

भिक्षु अमृतानन्द गुणानुस्मरण दिवस

स्थान- आनन्दकुटी विहार

२०५७ भाद्र ३-५ सम्म । आनन्द कुटी विहार गुठीको आयोजनामा भिक्षु अमृतानन्द गुणानुस्मरण दिवस विभिन्न अतिरिक्त कृत्याकलापहरू संचालन गरी ३ दिनसम्म यसरी भव्य रूपमा मनाइएको छ ।

भाद्र ३ गते - बौद्ध परियत्ति शिक्षालयहरू विच हाजिरी जवाफ प्रतियोगिता ।

भाद्र ४ गते - "बुद्ध र बुद्ध धर्म सम्बन्धी" चित्रकला प्रतियोगिता । "दैनिक जीवनमा बौद्ध परियत्ति शिक्षाको प्रयोग" विषयमा निबन्ध प्रतियोगिता । "बौद्ध परियत्ति शिक्षा नै किन ?" विषयमा वक्तृत्वकला प्रतियोगिता ।

भाद्र ५ गते - संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरको समक्षबाट शील प्रार्थना पछि स्व. भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरको तस्विरमा श्रद्धाञ्जली अर्पण गरिएको थियो ।

उक्त कार्यक्रममा विभिन्न महानुभावहरूले आ-आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्नु भएका थिए:-

मन्तव्य व्यक्त गर्ने क्रममा भिक्षु अश्वघोषले जुन व्यक्तिले राम्रो कार्य गरेको हुन्छ, उसको मात्र गुणानुस्मरण दिवस मनाइन्छ भन्नुभयो ।

भिक्षु सुदर्शन महास्थविरले भिक्षु अमृतानन्द आफै एक संस्थाको रूप हो भन्नुभयो ।

यसरी नै (भिक्षुणी) धम्मवतीले पूज्य भिक्षु अमृतानन्दको देहावसान भएको धेरै वर्ष भइसकेपनि उहाँको गुणानुस्मरण दिवस मनाउन सकिरहेको थिएन । तर आज भिक्षु प्रज्ञामूर्ति र भिक्षु धर्ममूर्तिको सक्रियताले यसरी गुणानुस्मरण दिवस मनाइएको कार्य प्रशंसनीय छ भन्नुभयो ।

यसरी नै तीर्थनारायण मानन्धर, न्हुच्छे वहादुर वज्राचार्य र शील बहादुर आदिले मन्तव्य व्यक्त गर्नुहुँदै पूज्य भिक्षु अमृतानन्दको गुणानुस्मरण दिवस मनाई उहाँप्रति कृतज्ञ भाव प्रकट गर्नु हाम्रो कर्तव्य र धर्म हो भन्नुभयो ।

यही क्रममा भिक्षु मैत्रीले भिक्षु अमृतानन्दको गुणानुस्मरण गर्दै उहाँले लुम्बिनीमा अमृत हल निर्माण गरेको र स्वास्थ्य सेवा पुऱ्याइरहेको कार्य स्मरण गर्नुभयो । संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरको

सभापतित्वमा संचालित उक्त कार्यक्रममा भिक्षु अनिरुद्धले अमृत धम्म पुस्तक विमोचन गर्नुभएको थियो ।

भिक्षु धर्ममूर्तिबाट संचालित उक्त कार्यक्रम समापन पछि दान प्रदान, सांघिक भोजन दान र सम्पूर्ण उपस्थित वर्गलाई भोजन गराइसकेपछि परित्राण पाठ र पुण्यानुमोदन गरियो ।

सोहि दिन दिउँसो १ बजे पछि बौद्ध हाजिरी जवाफको फाइनल प्रतियोगिता संचालन गरिएको थियो ।

३ बजे पछि विभिन्न प्रतियोगिताहरूमा विजयी हुन सफल भएका प्रतियोगी परियत्ति शिक्षालयहरूलाई श्रीलंकाका राजदूत र अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका सचिव भिक्षु ज्ञाणपूर्णिक महास्थविरले पुरस्कार वितरण गर्नुभएको थियो ।

प्रतियोगिताहरूको नतिजा यसरी रहेको कुरा बुझिएको छ ।

हाजिर जवाफ प्रतियोगिता :

पहिलो - विश्वशान्ति बौद्ध शिक्षालय, दोश्रो - वेलुवनाराम परियत्ति शिक्षालय, तेश्रो - शाक्यसिंह परियत्ति शिक्षालय, सान्त्वना - दीपंकर परियत्ति शिक्षालय

वक्तृत्वकला प्रतियोगिता :

पहिलो - शाक्य सिंह परियत्ति शिक्षालय, दोश्रो परोपकार आदर्श परियत्ति शिक्षालय, तेश्रो- दीपंकर परियत्ति शिक्षालय, सान्त्वना - ज्योति विहार परियत्ति शिक्षालय ।

बौद्ध चित्रकला प्रतियोगिता :

पहिलो- शाक्य सिंह परियत्ति शिक्षालय, दोश्रो दीपंकर परियत्ति शिक्षालय, तेश्रो- विश्वशान्ति बौद्ध शिक्षालय, सान्त्वना - परोपकार आर्दश परियत्ति शिक्षालय ।

निबन्ध प्रतियोगिता :

पहिलो - ज्योति विहार परियत्ति शिक्षालय, दोश्रो- अमृत धम्म परियत्ति शिक्षालय, तेश्रो- विश्वशान्ति बौद्ध शिक्षालय, सान्त्वना- दीपंकर परियत्ति शिक्षालय ।

भिक्षाटन र धर्मदेशना

२०५७ भाद्र ४ गते ।

स्थान :

महिला क्लव सबल बहा: र घोलापुच:को संयुक्त आयोजनामा भाद्र ४ गते विश्व शान्ति विद्यालय भिक्षु श्रामणेरहरूलाई भिक्षा दिने पुण्य कार्य सम्पन्न गरिएको छ ।

घोला (पोडे) समूह तर्फबाट ३५ जवान भिक्षु श्रामणेरहरूलाई भोजन गराइएको थियो ।

भोजन पश्चात दिउँसो १ बजे २१ वटाका सदश्य श्यामकुमार पोडेको सभापतित्वमा प्रवचन र धर्मदेशना कार्यक्रम सम्पन्न भयो । स्वास्थ्य मन्त्री तीर्थराम डंगोलको प्रमुख आतिथ्यमा संचालित उक्त कार्यक्रममा श्री हर्षमुनी शाक्य, केशवमान शाक्य आदिले नेवार जातीको इतिहास बताउनु भयो ।

भिक्षु अश्वघोष महास्थविरले धर्मदेशना गर्नुहुँदै जातिपाती भेदभाव हटाउन बुद्धले भिक्षाटन गरी जीविका चलाउनु पर्ने नियम बनाउनु भएको कुरा उल्लेख गर्नुभयो ।

महिला क्लवका सचिव मयजु घोलाानीले स्वागत भाषण गर्नु भएको उक्त कार्यक्रममा स्वास्थ्य मन्त्री तीर्थराम डंगालको मन्तव्य पछि सभापतीज्यूले धन्यवाद दिई सभा विसर्जन गरिएको थियो ।

लुम्बिनीमा 'लुम्बिनी ग्राम आवास गृह' निर्माण हुने

बुद्धको जन्मस्थल लुम्बिनीमा 'लुम्बिनी ग्राम आवास गृह' निर्माण गर्न लागिएको छ ।

लुम्बिनी प्रालिका अध्यक्ष विजय बज्राचार्यले शनिवार आयोजित एक कार्यक्रममा उक्त जानकारी दिनुभएको हो ।

उहाँले विश्व शान्तिका अग्रदूत भगवान् गौतम बुद्धको जन्मस्थल क्षेत्रमा बौद्ध धर्मावलम्बीलाई बस्ने उपयुक्त स्थानको अभाव देखिएको तथा धार्मिक पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि सुविधाजनक घरहरू बनाउन लागिएको बताउनुभयो ।

प्रबन्ध निर्देशक ज्ञानराज शाक्यले उक्त लुम्बिनी ग्राममा ५४ वटा छुट्टाछुट्टै घरहरू निर्माण गरी सर्वसाधारणलाई बिक्री गर्ने योजना रहेको जानकारी दिनुभयो ।

उहाँका अनुसार उक्त आवासीय क्षेत्रमा वाह्यरूपमा तराईको भौगोलिक बनावट र परम्परागत संस्कृति झल्किने किसिमले घर बनाइने छन् भने भित्री रूपमा घरहरू अत्याधुनिक सुविधायुक्त हुनेछन् । उक्त क्षेत्रमा स्वीमिङ्ग पुल, खेल मैदान, स्वास्थ्य सेवा, पुस्तकालय, संग्रालय तथा आधुनिक शपिङ्ग कम्प्लेक्सलगायतका अन्य समृद्ध शहरी सुविधाहरू हुनेछन् ।

३ सय वर्गमिटर क्षेत्रफल ओगट्ने ती आधुनिक घरहरूको मूल्य सुविधा अनुसार करिब १५ लाखदेखि १७ लाख रुपैयाँसम्म पर्ने र किस्तावन्दीमा तिर्न सकिने सुविधा उपलब्ध छ । ती घरहरूको बुकिङ्ग शुरू भइसकेको र आगामी २ वर्षभित्र निर्माण कार्य पूरा हुने बताइएको छ ।

'साभार: कान्तिपुर'

लुम्बिनीमा लुम्बिनी ग्राम आवास गृह

लुम्बिनी विकासको विषयमा २५ वर्ष पहिला देखि नै उत्साहवर्द्धकको साथ साथै निराशाजनक समाचारहरू छापिरहेका छन् । २५ वर्ष पहिला अमेरिकाबाट प्रकाशित न्यू टाइम्स पत्रिकामा “लुम्बिनीको भविष्य उज्ज्वल” भनी छापिएको थियो । यस उत्साहवर्द्धक समाचारले बौद्ध जगतलाई मात्र होइन धेरैजसो मानिसहरूलाई सन्तोषको श्वास फेर्ने मौका दियो । बुद्ध एक शान्तिप्रेमी व्यक्ति हुनुभएकोले लुम्बिनी शान्तिको प्रतिक हुन पुग्यो । त्यसैले लुम्बिनी क्षेत्रको विकास हुनु अत्यावश्यक थियो । लुम्बिनी विकासको योजना संयुक्त राष्ट्र संघको तर्फबाट शुरू गरिएको थियो । त्यसैले लुम्बिनीको विकास कार्य पक्कै पनि हुनेछ भन्ने विश्वास हुन पुग्यो जन मानसमा । तर त्यस ताका भैरहवाबाट लुम्बिनी पुग्ने बाटो सम्म पनि उपलब्ध थिएन । हाम्रो नेपालमा २० किलोमिटरको बाटो बन्नका लागि ५, ६ वर्ष लाग्यो । त्यो भन्दा पहिला लुम्बिनी र कपिलवस्तु पुग्नको लागि भारत हुँदै जानुपर्थ्यो बाटो नभएको कारणले । तर अब यो अवस्था रहैन ।

लुम्बिनी विकास कार्यको सिलसिलामा हजारौं एकड जमिन अधिकरण गरियो । १५ वर्ष यता विभिन्न विदेशी बौद्ध राष्ट्रहरूको तर्फबाट लुम्बिनीमा विहार, धर्मशाला, चैत्य आदिको निर्माण कार्यको थालनी भयो । यिनीहरू मध्ये जनवादी गणतन्त्र चीन सरकारको संस्था चाइना बुद्धिष्ट एशोसियसनद्वारा निर्माण गरिएको चोङ्ग ह्वा बौद्ध मन्दिरको निर्माण कार्य पूरा भई उद्घाटन कार्यक्रम पनि सम्पन्न भइसकेको छ । म्यान्मार सरकार को तर्फबाट बनाइएको बौद्ध मन्दिरको निर्माण कार्य पनि समग्र रूपमा पूरा भइसकेको छ । यस्तै कोरिया, भियतनाम, जापान, थाइलैण्ड, श्रीलंका आदि विभिन्न देशहरूबाट मन्दिरहरू निर्माण गर्ने कार्य तदारुकताका साथ संचालन भइरहेका छन् ।

तर नेपालको तर्फबाट बौद्ध मन्दिर बनाउन सकिरहेको थिएन । नेपालको तर्फबाट लुम्बिनी विकास कार्यमा के कस्ता प्रगति गरियो त भन्ने प्रश्नलाई प्रश्न चिन्ह कै रूपमा खडा गरिएको थियो । बल्ल तीन चार वर्ष अगाडि नेपाली महिला धम्मवती गुरुमां (भिक्षुणी) को प्रयासमा धर्मशाला, प्रवचन हल, सिद्धार्थ कुमार सहित महामायादेवी (बुद्ध माता) र प्रजापती

गौतमीको मूर्ति राखी नेपाली मन्दिर निर्माण कार्य पूरा गरी प्रश्न चिन्हलाई भिक्न सफल भयो । यसरी उहाँले नेपालको नाकलाई स्थान दिनु भएको छ । मन्दिर निर्माणको सिलसिलामा जति पनि कार्यहरू सम्पन्न भए, तिनीहरू सबै धम्मवती गुरुमाको प्रयासमा जन सहयोगबाट सफल भए ।

तर दुःखको कुरो पुरानो महामाया देवीको मन्दिरको जीर्णोद्धार गर्ने निहुँ पारी भत्काई बोधीवृक्षलाई समेत धराशाही पारिएको छ । यसले गर्दा लाखौं शान्तिप्रिय जनताको चित्त दुःख्यो । तैपनि अहिले सम्म उक्त मन्दिर बनाउन सकिराखेको छैन ।

यस्तो हुँदाहुँदै पनि पहिलेको भन्दा अहिले सम्ममा लुम्बिनीको विकास केही मात्रामा भइरहेको नै मान्न सकिन्छ । विकास कार्यलाई अगाडि बढाइरहे तापनि उक्त शान्ति क्षेत्रमा चाहिँदो मात्रामा शान्तिले ठाउँ ओगटन नसकेको हो वा के भएर हो, त्यहाँ बौद्ध वातावरण ल्याउन सकिरहेको थिएन । शायद लुम्बिनीको अधिकांश जनता अबौद्ध भएर हो कि ? काठमाडौं, बुटवल र तानसेनबाट ५, १० वटा जति बसबाट बौद्धहरू ओर्लिएपछि मात्र त्यहाँ बौद्ध वातावरण हुने देखिन्छ । यसरी लुम्बिनीमा बौद्ध परिवारको अभाव खट्किएको महशूस भएकोले हाल त्यही अभाव पूर्ति गर्नको लागि लुम्बिनीमा “लुम्बिनी ग्राम आवास गृह” निर्माण गर्ने योजना बनाइएको समाचार प्रकाशमा आएको छ । साह्रै नै प्रशंसनीय र सराहनीय योजना हो यो । यस कार्यले लुम्बिनीमा साँच्चैको बौद्ध वातावरण ल्याउने आशा राख्न सकिन्छ । यसरी लुम्बिनीमा बुद्ध अनुयायीहरू रहनको लागि उपयुक्त स्थान उपलब्ध भएमा लुम्बिनीको भविष्य उज्ज्वल हुने निश्चित छ । त्यति मात्र होइन, भिक्षुहरूको संख्या बढ्ने कुरो पनि निश्चित छ ।

यसरी लुम्बिनीको उज्ज्वल भविष्यलाई साथ दिने यसरी योजनाको प्रमुख श्रेय लुम्बिनी प्रालि, का अध्यक्ष विजय बज्राचार्य, प्रबन्ध निर्देशक ज्ञानराज शाक्य र सहयोगी पुष्कर शाक्यहरूलाई जानेछ । उहाँहरूको यस योजना सफल पार्न श्रद्धावान् नेपाली बौद्धहरूले आवश्यक सहयोग दिनु हुनेछ । फलस्वरूप लुम्बिनीमा बौद्ध वातावरण श्रृजना हुनेछ भनी आशा राख्दै धर्मकीर्तिले यस योजनाको सफलताको कामना गर्दछ ।